

วรรณกรรมอื่นๆ ที่ เกี่ยว ข้องกับการวิจัยนี้

ก่อนที่จะกล่าวถึงวรรณกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จะกล่าวถึงความสำคัญของการฝึกหัดครู ความเป็นมาของการฝึกหัดครูไทย โดยสังเขป ตลอดจนองค์ประกอบและ ขบวนการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู ประสิทธิภาพทางการศึกษาและความสูง ปลายทางการศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาข้อ มูลต่าง ๆ

ความสำคัญของการฝึกหัดครูในประเทศไทย

ปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่จะช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าหรือล่าหลัง คือ การศึกษา ซึ่งรัฐจะต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ประชาชนที่เข้ารับการ ศึกษา และนักเรียนจะได้รับความรู้ก็จะต้องอาศัยผู้ถ่ายทอดมาสู่ตน สิ่งที่เปรียบเสมือน ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้มาสู่ นักเรียนนั้นก็คือนครุ ถ้าขาดครูทำหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เมื่อใด การศึกษาก็จะหยุดชะงัก และถ้าจะหวังให้นักเรียนมีความรู้ความรอบคอบตนเองจาก หนังสือในห้องสมุดต่าง ๆ ก็อาจจะกระทำไม่ได้ แต่ที่จะเป็นการศึกษาที่เป็นไปอย่างจริงจัง เพราะขาดครูคอยแนะแนวทาง และถ้านักเรียนเป็นเด็กเล็กในชั้นประถมย่อมเป็นสิ่งที่ เป็นไป ไม่ได้ อย่างแน่นอน ฉะนั้นครูจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อระบบการศึกษาดังกล่าวแล้ว เพื่อเสริม ให้เห็นความสำคัญองครู ผู้วิจัยขอยกคำพูดของนักวิชาการบางท่านกล่าวยืนยันดังนี้

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์¹ ได้บรรยายทางวิชาการ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม - 10 สิงหาคม 2508 เกี่ยวกับการฝึกหัดครูตอบหนึ่งมีความว่า

¹ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ "การศึกษา" ประมวลบทความการวางแผนการศึกษา (พระชนก : สำนักงานวางแผนการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2511) หน้า 35.

"การปิดหัตถกรรมเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในควรรศึกษา สำคัญยิ่งกว่าเงิน เพราะถ้าเราขาดเงิน เรายังพอหยิบยืมเพื่อนฝูงได้ แต่ถ้าเราขาดครู เราจะไม่มีครูฝรั่ง ครูเถลถ ครูจีนมา ก็ไม่สู้ดีนัก และยังมีชนิกุลไทยกับเด็กไทยโลกก็มีน้อย (ส่วนเงินนั้นผูกกันได้ทุกภาษา) ฉะนั้นการขยายการศึกษาจะกระทำกันได้เมื่อใด จะต้องพยายามขยายการปิดหัตถกรรมก่อน จึงจะเร็วได้ผลจริงจัง ๆ"

จากข้อความที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าการปิดหัตถกรรมหรือการผลิตครู ให้ออกมาทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเยาวชนนั้น เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษามาก และเป็นงานที่จะต้องรีบเร่งทำก่อนที่จะขยายการศึกษาด้านอื่น ๆ

อธิบดีกรมการปิดหัตถกรรมก็ตระหนักในความสำคัญของการผลิตครูว่า ครูเป็นกำลังสำคัญในการให้การศึกษาคั้งแต่ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

"การศึกษามีคุณค่าและมั่งเกิดผลตามแนวทางที่วางไว้ก็ต้องอาศัย "ครู" เป็นกำลังสำคัญ ช่วยอบรมบ่มนิสัยให้ความรู้และเตรียมอุดมคติที่ดี ซึ่งจะเติบโตไปเป็นพลเมืองดี เป็นกำลังทางเศรษฐกิจของบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้จึงต้องเตรียมและสร้างครูที่มีคุณภาพสูง คือ มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะและจิตใจสูง มีความเสียสละและเหมาะสมที่จะช่วยอบรมแนะแนวทางให้บุตรนได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง เป็นพลเมืองดีถึงที่ประเทศต้องการได้"²

² บุญถิ่น อัตถากร และรัตนา ตันบุญเต็ม, "ครูเป็นกำลังสำคัญในการให้การศึกษา" การเตรียมครู (พระนคร : กรมการปิดหัตถกรรม, กระทรวงศึกษาธิการ, 2513) หน้า 3

ความเป็นมาของการฝึกหัดครูของไทย³

การฝึกหัดครูของไทยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ซึ่งขณะนั้น การจัดการฝึกหัดครูเป็นหน้าที่ของกรมศึกษาธิการ โรงเรียนฝึกหัดครูแห่งแรกตั้งขึ้นที่บริเวณโรงเรียนเลี้ยงเด็กสะพานแก้ว พระนคร เรียกว่า "โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์" สอนระดับประถมศึกษา ปรกติกำหนดเวลาเรียนสองปี ในปีแรกมีนักเรียน 5 คน ปีถัด ๆ มาเด็กเรียนเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง พ.ศ. 2445 จึงได้ย้ายมาอยู่ที่ถนนมณเฑียร จังหวัดธนบุรี เรียกว่า "โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์" ปี พ.ศ. 2446 ได้ขยายหลักสูตรให้สูงขึ้นถึงชั้นฝึกหัดครูมัธยม และในปีเดียวกันนี้กระทรวงธรรมการ ได้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา เรียกว่า "โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก" สอนตามหลักสูตรครูมูล รับนักเรียนทั่วไปเข้าศึกษาเพื่อมุ่งหมายให้ตลอดไปเป็นครูความหัวเมือง ต่อมาใน พ.ศ. 2449 โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ ได้ย้ายไปรวมกับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก จัดเป็นโรงเรียนประจำ เรียกว่าโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก

พ.ศ. 2456 โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนฝึกหัดครู" และได้รวมเข้าเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งได้สถาปนาขึ้นเป็น "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ใน พ.ศ. 2459 การฝึกหัดครูจึงเป็นส่วนหนึ่งของ "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ใน พ.ศ. 2460 กระทรวงธรรมการได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมขึ้น ส่วนโรงเรียนข้าราชการพลเรือนถูกแผนกมาขึ้นอยู่ในกรมนี้ แต่กระทรวงธรรมการ ได้ย้ายการฝึกหัดครูจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาสังกัดกรมศึกษาธิการตามเดิม ใน พ.ศ. 2461 สำหรับครูมูลและครูประถมไปตั้งที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศน์ ส่วนครูมัธยมก็ได้เปิดแผนกฝึกหัดครูมัธยมขึ้นที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ในปีนี้กระทรวงธรรมการได้จัดการฝึกหัดครูมัธยมศึกษา จัดสถาน และครูวาดเขียนขึ้นที่โรงเรียนเพาะช่างด้วย ต่อมาใน พ.ศ. 2462 จึงได้

³ กรมการฝึกหัดครู, "ความเป็นมาของการฝึกหัดครูไทย" สรุปผลงานโดยสังเขป กรมรอบ 15 ปี, (ถึงแก่กรรม 29 กันยายน 2512), หน้า 1 - 9.

ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษาขึ้นในบริเวณโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เรียกว่า
"โรงเรียนพลศึกษากลาง"

ครั้นถึง พ.ศ. 2475 โรงเรียนฝึกหัดครูวัดบวรนิเวศน์ได้ย้ายไปตั้งที่
พระอารามวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ในปี พ.ศ. 2477 ได้ย้ายกลับมาตั้งที่
กองทัพอหารราบที่ 6 ถนนศรีอยุธยา พระนคร พ.ศ. 2482 ได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่
วังจันทร์เกษม คือ กระทรวงศึกษาธิการปัจจุบัน และได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนฝึกหัดครู
พระนคร" เมื่อ พ.ศ. 2490 ถึง พ.ศ. 2499 จึงได้ย้ายไปตั้งที่ วังเวทมาวงเขม และ
อยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ก็ได้ย้ายสถานที่ตั้งหลายครั้ง
คือใน พ.ศ. 2461 ได้ย้ายไปอยู่ที่พระประโคม จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2462 ย้าย
ไปอยู่บางสะพานใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2468 ย้ายไปอยู่ที่มวกวาง จังหวัด
สระบุรี และ พ.ศ. 2475 ย้ายไปอยู่โนนวิเศษ จังหวัดนครราชสีมา ต่อมาในปี พ.ศ.
2476 กระทรวงธรรมการได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมขึ้นที่โรงเรียนพลศึกษา
พระนคร หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วไม่กี่ปี โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม
และโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมก็เลิกกันไป

พ.ศ. 2471 กระทรวงธรรมการได้ออกรูปฝึกหัดครูมัธยมไปให้จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยเป็นผู้จัด จึงได้เปิดแผนกฝึกหัดครูมัธยมขึ้นในคณะอักษรศาสตร์ และ
วิทยาศาสตร์ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับนักเรียนที่สำเร็จมัธยมปีที่แปด หรือประโยคครู
ประถมปีที่สอง กำหนดเวลาเรียนสามปี สองปีแรกเรียนอยู่ในคณะอักษรศาสตร์ และ
วิทยาศาสตร์ เมื่อสอบได้แล้วก็ขึ้นไปเรียนในแผนกฝึกหัดครูมัธยมอีกมีหนึ่ง ผู้ที่เรียน
สำเร็จจะได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม แผนกอักษรศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ ตาม
พื้นฐานที่เรียนมา

สำหรับการฝึกหัดครูหญิงได้เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2456 โรงเรียนฝึกหัดครูหญิง
แห่งแรกได้ตั้งขึ้นที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ เป็นโรงเรียนประจำ รับนักเรียนหญิงจาก
หัวเมืองมาเข้าเรียน สอบถามหลักสูตรประโยคครูมูล และครูประถม ต่อมาใน พ.ศ. 2475

ก็ได้ย้ายไปอยู่ที่โรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ พ.ศ. 2480 จึงได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย นอกจากนี้มีโรงเรียนราษฎร์อีกสามแห่งที่ได้จัดการฝึกหัดครูประถม คือ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย เฉเมยศิริอนุสรณ์ และโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ และได้เลิกอับไปในปี พ.ศ. 2487

พ.ศ. 2482 กระทรวงธรรมการได้ยุบกรมศึกษาธิการ และได้ตั้งกรมสามัญศึกษา (กรมวิสามัญศึกษามีปัจจุบัน) และกรมวิจการศึกษา (กรมวิจการศึกษาเดิม) ให้การฝึกหัดครูเป็นหน้าที่ของกรมวิจการศึกษา แต่พอถึง พ.ศ. 2483 กระทรวงธรรมการก็โอนการฝึกหัดครูไปสังกัดกรมสามัญศึกษา และตั้งเป็นกองฝึกหัดครูขึ้น แบ่งส่วนราชการออกเป็น 5 แผนก คือ แผนกฝึกหัดครูชั้นสูง จัดการฝึกหัดครูประถมและมัธยมในส่วนกลาง แผนกฝึกหัดครูชั้นต้นจัดการฝึกหัดครูมูล ครูประกาศนียบัตรจังหวัดและครูประชาบาล แผนกตรวจ และอบรม มีหน้าที่ตรวจโรงเรียนในสังกัดกองฝึกหัดครู และทำการอบรมครู

เพื่อให้กิจการฝึกหัดครูเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น กรมการฝึกหัดครูได้เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นอีกหลายแห่ง คือใน พ.ศ. 2484 ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยมแบบสหศึกษาขึ้นที่โรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ และเปิดโรงเรียนฝึกหัดครูประถมที่โรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ และโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยาธนบุรี นอกจากนี้ยังได้เปิดแผนกครูประชาบาลที่โรงเรียนการเรือนพระนครซ้าย พ.ศ. 2490 ได้เปิดแผนกฝึกหัดครูการเรือนที่โรงเรียนการเรือนพระนคร นอกจากนี้ในปีเดียวกันยังได้เปิดแผนกฝึกหัดครูมัธยมขึ้นที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพาไพท พระนคร ปี พ.ศ. 2492 ได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงที่ถนนประสานมิตร พ.ศ. 2493 เปิดแผนกฝึกหัดครูประถมประเภทเดินเรียนที่โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย และโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย รับนักเรียนที่สำเร็จประโยคเตรียมอุดมศึกษาเข้าเรียนตามหลักสูตรหนึ่งปี พ.ศ. 2494 เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูประถมที่โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูละเลิงเทรา

ระหว่าง พ.ศ. 2495 ถึง พ.ศ. 2497 กองฝึกหัดครูได้ริเริ่มกิจการใหม่ ๆ หลายอย่าง เพื่อเร่งผลิตครูให้เพียงพอต่อความต้องการโดยด่วน กล่าวคือ พ.ศ. 2495

ได้เปิดชั้นฝึกหัดครูประถมประเภทวิชาดารงานสัตตคิในระดับฝึกหัดครูปีที่สามที่โรงเรียนบ้าน-
สมเด็จเจ้าพระยา และโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย เพื่อผลิตครูที่ผลิตฝึกษา ให้กรม
สามัญศึกษา เปิดชั้นฝึกหัดครูประถมที่โรงเรียนฝึกหัดครูนครราชสีมา พ.ศ. 2496 เปิดชั้น
ฝึกหัดครูมัธยมประเภทวิชาดารงานสัตตคิที่โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และโรงเรียน
สวนสุนันทาวิทยาลัย เปิดชั้นฝึกหัดครูประถมที่โรงเรียนฝึกหัดครูเชิงใหม่ เปิดชั้นฝึกหัดครูมูล
หึ่งประเภทเคินเรียนที่โรงเรียนฝึกหัดครูนครราชสีมา และเปิดชั้นฝึกหัดครูประถมหลักสูตรหนึ่งปี
ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังได้เปิดสอนวิชาครูประถมในคณะนายเอกฝึกเรียน
ที่กล่าวถึงเรียนชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่สองที่สมัครเรียนวิชาครูครูในคณะนายในสวนกลางถึง 6 แห่ง
และสวนภูมิภาค 5 แห่ง แต่ทว่ายังมีเที่ยวก็เลิกไป

ในปี พ.ศ. 2497 เปิดชั้นฝึกหัดครูบุชชายประเภทเคินเรียนที่โรงเรียนสตรี
ฝึกหัดครูละเวงเทธา เปิดชั้นฝึกหัดครูประถมที่โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี และเปิดชั้น
ฝึกหัดครูมัธยมศึกษาเร็ดนที่โรงเรียนการเร็ดนพระนคร นอกจากนี้ยังได้ตั้งสถาบันฝึกหัดครู
ประเภทใหม่ขึ้นอีกสองแห่งในปีเดียวกันนี้คือ ตั้งวิทยาลัยหมู่บ้านจอมเปิง ที่จังหวัดราชบุรี เพื่อ
ทดลองฝึกหัดครูที่เหมาะสมสำหรับสอนในชนบทโดยเฉพาะ และตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ที่ถนนประสานมิตร พระนคร เพื่อช่วยส่งเสริมวิทย์ฐานะครู และเจ้าหน้าที่ผู้บริหารการศึกษา
ให้สูงขึ้นจนถึงขั้นปริญญา

อาจกล่าวได้ว่าความก้าวหน้าทางการฝึกหัดครูในระยะนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้
รับความช่วยเหลือของต่างประเทศ เช่น องค์การบริหารความร่วมมือระหว่างประเทศแห่ง
สหรัฐอเมริกา และองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ทั้งในด้านการ
ส่วนตัวบุคคล และในด้านการเงิน อีกส่วนหนึ่งได้มาจากการที่ข้าราชการไทยและนักเรียนทุน
รัฐบาลกระทรวงศึกษาธิการส่งไปศึกษา และปฏิบัติงานในต่างประเทศได้กลับมาทำงานเป็น
กำลังของกระทรวงศึกษาธิการด้วย ในกระทรวงศึกษาธิการยังมีกรมอีก 3 กรมที่จัดการศึกษา
ฝึกหัดครูอยู่เหมือนกัน คือ กรมอาชีวศึกษา กรมพลศึกษา และกรมมหาวิทยาลัย ต่อมา
กระทรวงศึกษาธิการต้องการให้การผลิตครูอยู่ในกรมเดียวกัน เพื่อเป็นการประหยัดและมี

ประสิทธิภาพที่จะปรับปรุงครูให้มีปริมาณ และคุณภาพสูงขึ้น จึงได้ตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497 โอนการฝึกหัดครูจากกรมกลาง ๆ เป็นบางส่วนมาสังกัดกรมการฝึกหัดครู

ในกรมอาชีวศึกษา เดิมมีแผนกฝึกหัดครูประเภทช่างที่โรงเรียนเพาะช่างแห่งเดียวจนถึง พ.ศ. 2491 จึงได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยมอาชีวศึกษาทั้งชายและหญิงขึ้นที่โรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย วิทยาไพ ครั้นต่อมาได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประเภทอาชีวศึกษาทั้งชายและหญิงขึ้นในที่เดียวกัน ครั้นถึง พ.ศ. 2496 โรงเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษาได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่เพชรบุรี และแยกฝึกหัดครูประถมแผนกการช่างสตรี ไปตั้งอยู่ที่ลพบุรี เป็นโรงเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษา และในปี พ.ศ. 2496 นี้เอง กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งวิทยาลัยเทคนิคขึ้น จึงได้โอนการฝึกหัดครูมัธยมอาชีวศึกษาทุกแผนกไปให้วิทยาลัยเทคนิคเป็นผู้จัด คงเหลือแต่โรงเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษาและโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูอาชีวศึกษาระดับฝึกหัดครูประถมประเภทเดียวซึ่งได้โอนไปยังสังกัดกรมการฝึกหัดครู เมื่อ พ.ศ. 2498 ส่วนการฝึกหัดครูในโรงเรียนเพาะช่าง กรมอาชีวศึกษาก็ได้เปิดแผนกฝึกหัดครูมัธยมศึกษาต่างชั้นเมื่อ พ.ศ. 2490

พ.ศ. 2496 กรมอาชีวศึกษาได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมเกษตรกรรมขึ้นที่โรงเรียนเกษตรกรรมสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และเปิดแผนกฝึกหัดครูมัธยมเกษตรกรรมที่วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2500 ต่อมาใน พ.ศ. 2501 กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งวิทยาลัยเกษตรกรรมที่บางพระ จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เป็น ศูนย์กลางการฝึกหัดครูเกษตรกรรมเพียงแห่งเดียว ในระยะแรกเปิดสอน เฉพาะครูมัธยมเกษตรกรรมถึงสิ้นปีการศึกษา 2505 จึงได้ย้ายการฝึกหัดครูประถมเกษตรกรรมสุรินทร์ และครูมัธยมเกษตรกรรมเชียงใหม่มาเปิดสอนที่วิทยาลัยเกษตรกรรมบางพระแก่เพียงแห่งเดียว นอกจากนี้กรมอาชีวศึกษายังได้เปิดแผนกฝึกหัดครูประถมช่างกลขึ้นที่ช่างกลปทุมวันในปี พ.ศ. 2500 แต่เปิดสอนได้เพียงสี่รุ่น พอสิ้นปีการศึกษา 2505 ก็ได้เลิกอ้อมไป ในปี พ.ศ. 2504 กรมการฝึกหัดครูได้โอนโรงเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษากลับไปสังกัดกรมอาชีวศึกษาความเดิม และกระทรวงศึกษาธิการได้ยกฐานะขึ้นเป็นวิทยาลัยครูอาชีวศึกษาเพื่อเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการฝึกหัดครูอาชีวศึกษามาจนถึงปัจจุบันนี้

ในกรมพระศึกษามีการฝึกหัดครูพลศึกษา แต่เดิมโรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษา เรียกว่าโรงเรียนพลศึกษากลาง ได้โอนมาสังกัดกรมพลศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 และ โดยย้ายมาตั้งอยู่ในบริเวณกรีฑาสถานแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2483 เปิดสอนตอนเช้า ครั้น พ.ศ. 2493 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษา จัดเป็นโรงเรียนประจำ สอนเต็มวัน ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรพลศึกษาดรี (ช.ด.) พลศึกษาโท (พ.ท.) และพลศึกษาเอก (อ.ด.) ต่อมาใน พ.ศ. 2498 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ ยกฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษาขึ้นเป็นวิทยาลัยพลศึกษา ผู้ที่เรียนสำเร็จจะได้รับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาระดับสูงพลศึกษา และใน พ.ศ. 2501 กรมพลศึกษาได้แยกการพลศึกษาขึ้นต้น ไปจัดตั้งเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษาชายขึ้นในบริเวณเดียวกัน ผู้ที่สำเร็จจะได้รับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษา (พลานามัย)

นอกจากนี้ยังมีการฝึกหัดครูที่จัดอยู่ในรูปของกรมมหาวิทยาลัยและกรมศิลปากร คือ คณะครูศาสตร์ รูปของกรมมหาวิทยาลัย จัดการฝึกหัดครูถึงขั้นปริญญาตรีและปริญญาโท กรมศิลปากรจัดการสอนชั้นประกาศนียบัตรบาลีอุปถัมภ์สูง (เทียบ ป.ม.ศ.) ชั้นประกาศนียบัตร บาลีอุปถัมภ์กลาง (เทียบ ป.ป.ศ.) และประกาศนียบัตรศิลปศึกษา (เทียบ ป.ป.ศ.)

เมื่อโดยกฎกระทรวงการฝึกหัดครูขึ้นเป็นกรมการฝึกหัดครูแล้วก็ได้ปรับปรุงและ เปลี่ยนแปลงกิจการฝึกหัดครูให้ก้าวหน้าขึ้นหลายประการ กล่าวคือ ได้ยกเลิกระบบการฝึกหัดครู เดิม มาใช้ระบบการฝึกหัดครูแบบ 2 - 2 - 2 ซึ่งหมายความว่า การศึกษามีกิจการแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาใช้เวลาเรียน 2 ปี ระดับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาระดับสูงใช้เวลาเรียน 5 ปี และระดับปริญญาเรียนต่ออีกสองปี ในลักษณะการบริหาร การศึกษาได้ขยายโรงเรียนฝึกหัดครูให้ใหญ่ขึ้น โดยยุบโรงเรียนที่เล็กเกินไป ยุบโรงเรียนหญิง และโรงเรียนชาย รวมกันจัดเป็นสหศึกษาบ้าง และตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกบ้าง ต่อมาได้ เปิดการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงใน โรงเรียนฝึกหัดครูทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และได้ยกฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูที่สอนถึงขั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงขึ้นเป็นวิทยาลัยครู ส่วนวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ก็ได้เปิดสาขาเพิ่มขึ้นในชั้นแรกสองแห่งคือ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน

และวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแห่ง และกรมการฝึกหัดครูได้ตั้งโรงเรียนสาธิตขึ้นในวิทยาลัย
 วิชาการศึกษาถึงสามแห่งนี้ด้วย ต่อมาก็ได้ตั้งขึ้นที่สถาบันฝึกหัดครูแห่งอื่น ๆ อีก แต่ยังมีไม่
 ครบทุกแห่ง ต่อมาได้เปิดสาขาวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้นอีก 4 แห่ง คือวิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ที่มณฑลภูเก็ต เปิดเมื่อ พ.ศ. 2510 วิทยาลัยวิชาการศึกษามหาสารคาม พ.ศ. 2511 ส่วน
 วิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลา และวิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนครเปิดในปี พ.ศ. 2512
 ปัจจุบันนี้ กรมการฝึกหัดครูมีสถาบันฝึกหัดครูรวมทั้งหมด 32 แห่ง อยู่ในส่วนกลาง 10 แห่ง
 และส่วนภูมิภาค 22 แห่ง

ในด้านการดำเนินการส่งเสริม และปรับปรุงคุณภาพของครู กรมการฝึกหัดครู
 มีหน่วยศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่แนะนำให้ความคิดเห็น และช่วยแก้ปัญหาแก่โรงเรียน จัดหาตำรา
 คู่มือครู และอุปกรณ์การสอนให้แก่โรงเรียน ค้นคว้าเผยแพร่ เรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาใหม่ ๆ
 เป็นผู้ประสานงานระหว่างกรมกองกับฝ่ายบริหาร ส่วนภูมิภาค และสถาบันฝึกหัดครู ส่วนการ
 ส่งเสริมวิทยฐานะครูและการอบรมครูประจำการ กรมการฝึกหัดครูก็มีกองส่งเสริมวิทยฐานะ
 ดำเนินการช่วยเหลือกรมกองต่าง ๆ โดยช่วยอบรมครูประจำการ จัดการสอบวิชาครูครู
 เปิดการอบรมวิชาครูครู ๒.๖ จากที่อื่นตำราฯ กัด เลือกรู และข้าราชการครูศึกษาต่อ
 ภายในประเทศ เป็นต้น

ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 เป็นต้นมา กรมการฝึกหัดครูได้รับความช่วยเหลือจากต่าง
 ประเทศหลายทางคือ ได้รับอนุมัติจากรัฐบาลให้ทำสัญญาความช่วยเหลือระหว่างรัฐบาลสหรัฐ-
 อเมริกา มหาวิทยาลัยอินเดียนากับวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อปรับปรุงวิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติในการจัด
 ตั้งสถาบันระหว่างชาติสำหรับการศึกษา เรื่องเด็กที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ใน
 พ.ศ. 2498 และจัดตั้งโครงการฝึกหัดครูชนบทที่โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี ใน
 พ.ศ. 2499 ต่อมากรมการฝึกหัดครูได้เปิดการฝึกหัดครูชนบทขึ้นในสถาบันฝึกหัดครูทั้งใน
 ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และดำเนินการเองโดยตลอด สัญญาความช่วยเหลือเหล่านี้ได้
 สิ้นสุดลงแล้วในปี พ.ศ. 2505

การฝึกหัดครูของไทยความถี่กว่ามานี้ จะเห็นได้ว่าในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง การฝึกหัดครูโลกค่อย ๆ พัฒนามาเรื่อยๆ มีโรงเรียนฝึกหัดครูเพียง 2 - 3 แห่ง และจำนวนนักเรียนฝึกหัดครูก็มีน้อย รัฐบาลต้องให้ทุนอุดหนุนแก่นักเรียนฝึกหัดครูตลอดมา การจัดโรงเรียนในระยะแรกก็เป็นแบบเดินเรียน และจัดแยกเป็นโรงเรียนหญิงและโรงเรียนชายไม่ปะปนกัน ความถี่ในการจัดโรงเรียนฝึกหัดครูเป็นโรงเรียนประจำเริ่มกระทำเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งกระวานอก เมื่อ พ.ศ. 2479 หลังจากที่ได้ย้ายโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เขตที่รินทร์มารวมด้วยแล้ว จึงแยกขึ้นมาโรงเรียนฝึกหัดครูที่ตั้งขึ้นส่วนมากก็เป็นโรงเรียนประจำ แต่ก็ยังแยกเป็นโรงเรียนชายและโรงเรียนหญิง ทำให้บางจังหวัดมีโรงเรียนฝึกหัดครูทั้งหญิงและชาย แล่นที่จะรวมกันเป็นแห่งเดียวกัน ทั้งนี้เพราะการจัดโรงเรียนแบบสหศึกษายังไม่ได้รับความนิยมจากประชาชน

ระดับของการฝึกหัดครู ตั้งแต่ระยะแรกจนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีครูประกาศนียบัตรมณฑล คุรุมูล คุรุประถม และคุรุมัธยม ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วมีการฝึกหัดครูพระราชบาล และครูประกาศนียบัตรจังหวัดเพิ่มขึ้น ซึ่งมีวุฒิต่ำกว่าคุรุมูลลงไปอีก เพราะต้องการผลิตครูออกไปสอนในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งยังขาดครูอีกมาก

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การฝึกหัดครูของไทยได้ก้าวหน้าไปเป็นอันมาก โดยเฉพาะหลังจากได้ตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้นแล้ว เพราะรัฐบาลได้มีนโยบายเร่งขยายการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของประชาชน และของประเทศ ประกอบกับในระยะนี้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้วย ได้มีการยกวิทยฐานะครูให้สูงขึ้นจนถึงขั้นปริญญาเท่าเทียมกับอาชีพอื่น ๆ มีการปรับปรุงหลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์การสอน การวัดผลการศึกษา การส่งเสริมฐานะครู ตลอดจนการบริหาร ที่เหมาะสมกับกาลสมัย

องค์ประกอบและขบวนการ เรียนการ สอนของสถาบันฝึกหัดครู

จากประวัติความ เป็นมาของการฝึกหัดครูไทย แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันนี้มี สถาบันฝึกหัดครูหลายสถาบันด้วยกัน บางสถาบันก็ผลิตครูระดับปริญญาตรีอย่างเกียวก เช่น คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลิตครูปริญญา ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ เป็น พวกปริญญาตรีใช้เวลาเรียน ๔ ปี รับนักเรียนที่เรียนสำเร็จ ม.ศ.๕ หรือเทียบเท่าเข้า เรียน ประเภทที่ ๒ เป็นพวกปริญญาตรีใช้เวลาเรียน ๒ ปี รับผู้ที่สำเร็จปริญญาตรี หรืออนุปริญญาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้าเรียน บางสถาบันก็ผลิตครูระดับปริญญาตรี และ อนุปริญญา เช่น วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปรุณวดี บางแควน ฯลฯ บางสถาบัน ก็ผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญา เช่น โรงเรียนนายช่างศิลปของกรมศิลปากร วิทยาลัยครูและ โรงเรียนฝึกหัดครูของกรมฝึกหัดครู วิทยาลัยครูอาชีวศึกษาระบบทวิภาคอาชีวศึกษา ฯลฯ เพื่อให้ เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับการฝึกหัดครู ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงองค์ประกอบและขบวนการ เรียนการสอนของสถาบันฝึกหัดครู ซึ่งผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาของกรมการฝึกหัดครู ในส่วนกลาง เฉพาะระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาซึ่งได้แก่ วิทยาลัยครูและโรงเรียน ฝึกหัดครูในพระนคร - ธนบุรี ๗ แห่ง คือ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ส่วนกรุงเทพมหานคร ส่วนดุสิต พระนคร จัตุรเกษม โรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลัยเกษตร และโรงเรียนฝึกหัดครู ธนบุรี

ก่อนที่จะกล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของสถาบันฝึกหัดครู ควรจะทราบความ มุ่งหมายของการผลิตครู ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาเสียก่อนว่า มีจุดมุ่งหมายอย่างไร และมีบทบาทอย่างไรบ้าง

ตามปกติครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาส่วนใหญ่ที่ผลิตได้มักจะไปทำการสอน ในระดับประถมศึกษา ดังนั้นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับนี้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับ กงกรศึกษาของเขาวชนไทยซึ่งจะกลายเป็นผู้ใหญ่ และประชาชนส่วนใหญ่ในอนาคต จึงควรมี ความรู้ทางด้านวิชาการ ซึ่งจะต้องไปสอนในระดับดังกล่าวได้เป็นอย่างดี มีความรู้ความ สามารถทางวิชาการอย่างแน่นอนและแน่นยำ กว่าเมื่อจบการศึกษาในระดับชั้น ม.ศ. ๕ และ ควรมีความรู้กว้างขวางในด้านต่าง ๆ เช่น พหุภาษา มี เกษตรกรรม สุขเสื่อ และกิจกรรม

นอกหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อที่จะสามารถไปปฏิบัติภารกิจในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งไม่มีครูพิเศษ ประจำแขนงวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะได้ และควรมีความสามารถที่จะออกไปเป็นผู้นำใน หมู่บ้าน เพื่อที่จะไปปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของท้องถิ่น และเป็นการสนับสนุน นโยบายเสริมธุรกิจการ เมืองของประเทศด้วย⁴

องค์ประกอบที่สำคัญของสถาบันฝึกหัดครูมีดังนี้

1. อาจารย์

อาจารย์นับเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของสถาบันการศึกษาทั้งหลาย เพราะเป็น ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ประชาชน ซึ่งจะไปเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศให้เจริญ ก้าวหน้า ฉะนั้นสิ่งสำคัญยิ่งประการหนึ่งในตัวอาจารย์ก็คือ คุณภาพของอาจารย์จะตองสูง เพื่อจะได้ถ่ายทอดคุณภาพอันสูงส่งของตนให้แก่ประชากรหรือเยาวชนของชาติ เพื่อเป็นการ เน้นให้เห็นความสำคัญของอาจารย์ ผู้วิจัยขอเชิญเชิญท่านหนึ่งของพระบรมราชโองการใน พระราชทานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรยกย่อง และนักศึกษาวิตถาลัย วิชาการศึกษา ณ หอประชุม วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2510 มีความว่า "... ขอให้ท่านตระหนักว่า ความเจริญหรือความเสื่อมของชาตินั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชน ผลการอบรมเยาวชนของท่านถือได้ว่าเป็นเกราะป้องกันภัยอันตรายของบ้านเมืองโดยแท้ เมื่อท่านได้เลือกหน้าที่ของท่านเช่นนี้แล้ว ท่านต้อง พยายามทำหน้าที่ด้วยกายและหัวใจโดยเต็มกำลัง เพื่อให้สำเร็จผลโดยสมบูรณ์ ให้สมกับที่มี หน้าที่อันสำคัญ..."⁵

การที่กล่าวกันว่าครู ควร มีคุณภาพสูง เพื่อจะได้ถ่ายทอดคุณภาพนั้นมาสู่เยาวชน ก็ เพราะเรา เยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ ผู้ที่จะทำหน้าที่ฝึกหัดอบรมเยาวชนให้ได้

⁴ บุญถิ่น อัตถากร "คุณภาพของครู" การสร้างผู้นำของชุมชน เพื่อกำลังอำนาจ และความมั่นคงของชาติ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ประเทศไทย พ.ศ. 2505 หน้า 40-41

⁵ บุญถิ่น อัตถากร "นโยบายและโครงการผลิตครูของกรมการฝึกหัดครู" ข่าวสาร กรมการฝึกหัดครู (กระทรวงศึกษาธิการ : กรมการฝึกหัดครู, 2511), หน้า 7

นั่นคือ จำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาระบบอย่างใดในหน้าที่ของจนจนถึงขนาดที่เรียกว่า "ผู้เฒ่าวิชาชีพชั้นสูง" (Professional) ที่กำลังเป็นผู้มี

1. ศึกษามัธยมต้นเพื่อเพิ่มความรู้ทั่วไป (General Education)
2. วิชาเอก - วิชาโท เป็นการเฉพาะตัว (Specialized Education)
3. วิชาการศึกษา (Professional Education)
4. สมรรถภาพในการเป็นครู (Teacher's Competencies)⁶

อาจารย์ของสถาบันฝึกหัดครูในส่วนกลางตั้ง 7 แห่ง ในปี 2512 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 772 คน ในจำนวนนั้นแบ่งเป็นอาจารย์ชาย 251 คน อาจารย์หญิง 521 คน ถ้าแยกตามวุฒิจะมีอาจารย์ที่สำเร็จปริญญาเอกเพียง 1 คน ปริญญาโทต่างประเทศ 57 คน ปริญญาโทในประเทศ 20 คน ปริญญาตรีในประเทศ 236 คน และต่ำกว่าปริญญาตรีถึง 226 คน แสดงให้เห็นว่าตั้ง 7 สถาบันศึกษานี้มีอาจารย์ที่สำเร็จปริญญาตรีในประเทศต่ำกว่าเกณฑ์สอนมากที่สุด ถึงตารางที่ 5

---

⁶ กรมการฝึกหัดครู, สรุปผลงานโดยสังเขป ครบรอบ 15 ปี (ถึงแก่อำนาจครบ - 29 กันยายน 2512) (พระนคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2512) หน้า 25

จำนวนครู อาจารย์ สังกัดสถานศึกษาสังกัดครูในส่วนกลาง

สถานศึกษา	วุฒิต่างประเทศ												
	ปริญญาเอก				ปริญญาโท				ปริญญาตรี				ค่าก
	รวม	ร้อยละ	อ	ญ	รวม	ร้อยละ	อ	ญ	รวม	ร้อยละ	อ	ญ	รวม
ยานสมเด็จพระเจ้าพระยา	-	-	-	-	12	7.45	3	9	2	1.24	1	1	1
สวนสุนันทา	-	-	-	-	19	10.67	1	18	-	-	-	-	1
สวนดุสิต	1	0.84	-	1	7	5.88	-	7	4	3.37	-	4	9
พระนคร	-	-	-	-	4	3.67	1	3	-	-	-	-	-
จันทร์เกษม	-	-	-	-	8	9.88	1	7	6	7.41	2	4	2
เพชรบุรีวิทยาลัย	-	-	-	-	2	2.99	-	2	1	1.49	-	1	3
ฝึกหัดครูธนบุรี	-	-	-	-	5	8.77	-	5	-	-	-	-	1
รวม	1	-	-	1	57	-	6	51	13	-	3	10	17

าง จำแนกตามวุฒิ เพศ ปีการศึกษา 2512

			วุฒิในประเทศไทย												รวมทั้งสิ้น		
ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาตรี			ต่ำกว่าปริญญาตรี						รวม	ชาย	หญิง
ร้อยละ	ช	ญ	รวม	ร้อยละ	ช	ญ	รวม	ร้อยละ	ช	ญ	รวม	ร้อยละ	ช	ญ			
0.62	1	-	5	3.11	4	1	59	61.49	42	57	42	26.39	22	20	161	73	88
0.56	-	1	4	2.25	1	3	102	57.31	22	60	52	29.21	18	34	178	42	136
7.56	-	9	2	1.68	-	2	53	44.54	7	46	43	36.13	3	40	119	10	109
-	-	-	5	4.59	2	3	67	61.47	33	34	33	30.27	22	11	109	58	51
2.47	1	1	3	3.70	-	3	39	48.15	12	27	23	28.39	12	11	51	28	53
4.48	-	3	1	1.49	-	1	44	65.67	4	40	16	23.88	5	11	67	9	58
1.75	1	-	-	-	-	-	32	56.15	5	27	19	33.33	5	14	57	11	46
-	3	14	20	-	7	13	436	-	123	321	228	-	87	141	772	231	541

ตารางที่ 4

จำนวนครู อาจารย์ สังกัดสถานศึกษาฝึกหัดครูในสังกัดสอ. จำนวนตามชั้น เพศ ปีการศึกษา 2512

สถานศึกษา	พิเศษ		เอก		โท		ตรี		จัตวา		ครูวิสามัญ		รวมทั้งสิ้น		
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ว.ศ. บ้านสมเด็จเจ้าพระยา	1	-	16	16	47	51	0	17	-	3	0	1	163	73	90
ว.ศ. สวนสุนันทา	-	1	4	33	19	75	19	25	-	1	-	1	178	42	136
ว.ศ. สวนดุสิต	-	1	2	19	3	72	4	10	1	4	-	3	119	10	109
ว.ศ. พระนคร	-	-	3	6	23	26	32	17	-	1	-	1	109	58	51
ว.ศ. จันทรเกษม	-	-	4	12	11	26	11	13	2	2	-	-	61	28	33
ร.ร. เพชรบุรีวิทยาลัยสงครณี	-	-	-	13	3	30	6	12	-	1	-	2	67	9	58
ร.ร. ฝึกหัดครูชนบท	-	-	1	6	7	28	3	11	-	-	-	1	57	11	46
รวม	1	2	30	94	113	308	83	105	3	12	1	6	772	231	541

ที่มา : หลักฐานของกรมการฝึกหัดครู

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนอาจารย์ของสถานศึกษาฝึกหัดครูทั้ง 7 แห่ง จำแนกตามชั้นและเพศ ปรากฏว่ามีอาจารย์ชั้นพิเศษ เพียง 3 คน ชั้นเอก 124 คน เป็นชาย 30 คน หญิง 94 คน ชั้นโทมีจำนวนมากที่สุดคือ 421 คน เป็นชาย 113 คน หญิง 308 คน ชั้นตรี 100 คน เป็นชาย 03 คน หญิง 105 คน

2. การสอนและการเรียน

การสอนและการเรียนเป็นขบวนการที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันระหว่างอาจารย์ผู้สอนและนักเรียน ขบวนการเรียนการสอนอาจจำแนกออกเป็นแบบต่าง ๆ ดังนี้

2.1 อาจารย์เป็นผู้บรรยายให้นักเรียนฟัง นักเรียนจดคำบรรยาย มีการซักถาม โต้ตอบ และกันคว้าใหม่ ๆ จากห้องสมุด

2.2 อาจารย์ให้นักเรียนไปค้นคว้า แล้วทำ report มาส่งเป็นรายบุคคล หรือเป็นหมู่ report บางวันอาจเพียงแต่ส่งไม่ต้องรายงานหน้าชั้น แต่ report บางวันอาจต้องรายงานหน้าชั้นเป็นรายบุคคล หรือร่วมกับอภิปรายเป็นหมู่

2.3 วิชาบางวิชาอาจให้นักเรียนเตรียมเนื้อหาแล้วมาแสดงเป็นละครหน้าชั้น

2.4 บางวิชาให้นักเรียนจับกลุ่มออกมาให้ความรู้หน้าชั้นเรียน

2.5 บางวิชาต้องเข้าปฏิบัติในห้องทดลอง เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

ขบวนการเรียนการสอนจะก่อให้เกิดประสิทธิผลทางการศึกษาได้มี ปัจจัยสำคัญบางประการขึ้นอยู่กับจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ของอาจารย์ และอัตราส่วนระหว่างอาจารย์ต่อนักเรียน ก็คือ ถ้าอาจารย์แต่ละคนมีชั่วโมงสอนพอสมควรในเวลาต่อสัปดาห์ การสอนก็จะมีประสิทธิภาพสูงกว่า อาจารย์ที่มีชั่วโมงสอนมากในเวลาต่อสัปดาห์ ตารางที่ 5 จะแสดงให้เห็นจำนวนชั่วโมงสอนของอาจารย์ต่อสัปดาห์ ปรากฏว่าจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ทั้ง 7 สถานศึกษาสอนกันมากที่สุดอยู่ในระหว่างสัปดาห์ละ 11 - 15 ชั่วโมง ซึ่งมีจำนวนผู้สอนถึง 240 คน และจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ ที่มีผู้สอนน้อยที่สุด อยู่ในระหว่างสัปดาห์ละ 21 - 25 ชั่วโมง มีผู้สอนในจำนวนนี้เพียง 9 คน

อนึ่งอาจารย์อีกจำนวนหนึ่งของทุกสถานศึกษาที่ไม่ปรากฏว่ามีชั่วโมงสอนนั้น อาจจะเป็นอาจารย์ที่ทำหน้าที่ด้านธุรการ การเงิน และอื่น ๆ

ตารางที่ 5

อัตราการสอนต่อสัมภาระของอาจารย์ประจำในสถานศึกษาฝึกหัดครูในส่วนกลาง ปีการศึกษา 2512

สถานศึกษา	จำนวน* อาจารย์	จำนวนชั่วโมงต่อสัมภาระ**					
		1-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30
ว.ค. บำรุงสมเด็จพระเจ้าพระยา	161	6	40	80	8	-	-
ว.ค. สวนสุนันทา	178	9	39	56	28	3	6
ว.ค. สวนกุหลาบ	115	6	14	19	25	-	2
ว.ค. พระนคร	109	7	30	26	8	6	2
ว.ค. จันทน์เกษม	81	4	10	26	10	-	1
ร.ร. เพชรบุรีวิทยาลัยสงฆ์	67	4	7	31	13	-	-
ร.ร. ฝึกหัดครูธนบุรี	57	16	19	2	-	-	-
รวม	772	52	159	240	92	9	11

ที่มา : **

** สืบมาจากหลักฐานของกรมการฝึกหัดครู

อัตราการสอนนักเรียนเป็นจำนวนคนต่ออาจารย์ 1 คน หรือที่เรียกว่า อัตราส่วนระหว่างครูต่อนักเรียน ก็นับว่ามีผลต่อการเรียนของนักเรียน กล่าวคือ ถ้าอาจารย์แต่ละคนต้องรับผิดชอบในการสอนเด็กเป็นจำนวนมาก ผลการเรียนของเด็กกลุ่มนั้นจะลดย่ำกว่าผลการเรียนของเด็กในกลุ่มย่อยกว่า ตามปกติอัตราส่วนระหว่างอาจารย์ต่อนักเรียนของอาจารย์ในสถานศึกษาฝึกหัดครูโดยเฉลี่ย ประมาณ 1 : 13⁷ จากการสำรวจ ปรากฏว่า อัตราส่วนระหว่างอาจารย์ต่อนักเรียนของสถานศึกษาฝึกหัดครูส่วนใหญ่อยู่ในระดับใกล้เคียงกับตัวเลขที่กรมการฝึกหัดครูกำหนดไว้ มีวิทยาลัยครูสวนสุนันทา เชียงใหม่ เชียงใหม่ที่มีอัตราส่วนถึงกล่าวสูงกว่าตัวเลขที่กำหนดไว้เล็กน้อย ดังตัวเลขในตารางที่ 6

---

⁷ กระทรวงศึกษาธิการ, กองวางแผนการศึกษา, สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการทางการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

ตารางที่ 6

อาจารย์ นักเรียน และอัตราส่วนระหว่างอาจารย์ต่อนักเรียนของสถานศึกษาฝึกหัดครูในสภามณฑล 7 แห่ง รัฐบาลไทย 2508 - 2512

อัตราส่วนระหว่าง อาจารย์ ต่อ นักเรียน

ปี	สวนสุนันทา			สวนดุสิต			พระนคร			เพชรบุรีวิทยาลัยเกษตร			จันทรเกษม			ธนบุรี		
	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน	อัตราส่วน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน	อัตราส่วน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน	อัตราส่วน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน	อัตราส่วน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน	อัตราส่วน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน	อัตราส่วน
5	153	2,294	1:15	124	1,230	1:10	40	413	1:10	64	744	1:12	38	436	1:11	51	383	1:8
2	156	2,395	1:15	124	1,278	1:10	57	494	1:9	70	735	1:11	42	465	1:11	52	309	1:7
5	164	2,610	1:16	126	1,357	1:11	65	636	1:10	70	760	1:11	57	691	1:12	51	500	1:10
3	170	2,752	1:16	127	1,399	1:11	72	776	1:11	70	807	1:12	62	836	1:13	52	561	1:11
5	178	2,930	1:16	119	1,557	1:13	109	1,091	1:10	81	1,045	1:13	67	934	1:14	57	657	1:12

จำนวน: จากจำนวนครู และ จำนวนนักเรียนจากหลักฐานของกรมการฝึกหัดครู

117355904

3. นักเรียน

นักเรียนที่จะทำการสอบคัดเลือกเข้าเรียนในสถานศึกษาฝึกหัดครู ระบุกับ
 ปรากฏการณ์บัตรวิชาการศึกษาได้จะต้องสำเร็จการศึกษาระดับ ม.ศ. 3 เป็นอย่างต่ำ
 วิธีการสอบคัดเลือกเพื่อรับนักเรียนเข้าเรียนในระยะก่อน พ.ศ. 2508 แต่ละสถานศึกษา
 เป็นผู้จัดการสอบคัดเลือกเอง ในต่างจังหวัดก็ให้แต่ละจังหวัดจัดทำกันเอง ครั้น
 พ.ศ. 2508 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและกฎเกณฑ์บางอย่างใหม่ เพื่อให้ให้
 มาตรฐานในการคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนในสถานศึกษาฝึกหัดครู เป็นที่เชื่อถือได้
 (reliable) และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กรมจึงได้รับเป็นผู้ดำเนินการสอบคัดเลือก
 เอง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ปรากฏว่ามีผู้สนใจสมัครสอบคัดเลือกเข้าเป็นนักเรียน
 ปรากฏการณ์บัตรวิชาการศึกษาเพิ่มมากขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่เนื่องจาก
 กรมการฝึกหัดครูมีงบประมาณการปฏิบัติงาน สถานที่จะรับนักเรียนเข้าเรียน จำนวน
 ครูอาจารย์ วิชา ในอัตราจำกัด จึงไม่สามารถรับนักเรียนเข้าเรียนได้หมดทั้งหมดตามจำนวน
 ที่สมัคร กล่าวคือ สามารถรับนักเรียนเข้าเรียนได้เท่าที่ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวจะอำนวย
 ให้ ซึ่งเมื่อคิดแล้วจะปรากฏว่า กรมสามารถรับนักเรียนเข้าเรียนได้ ในอัตราเฉลี่ย
 ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคคิดเป็นร้อยละประมาณ 20.00 ถึง 35.00 ของจำนวนผู้สมัคร
 กระนั้นนักเรียนก็สามารถสอบคัดเลือกเข้ามาเรียนในสถานศึกษาฝึกหัดครูได้ความความ
 จริงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถโดยการเรียนมาพอสมควร

4. หลักสูตร

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษานี้มีหลักสูตรสำหรับฝึกอบรมผู้ที่จะทำการ
 ศึกษาในโรงเรียนชั้นประถมศึกษาซึ่งกำหนดไว้ว่า รับผู้สำเร็จประโยคชั้นประถมศึกษาตอนต้นมี
 ค่าเฉลี่ยเวลาเรียน 2 ปี (6 ภาคเรียน) ปีละ 3 ภาคเรียน มีรายละเอียดดังนี้

4.1 เวลาเรียน ในปีเวลาเรียนมีภาคเรียนซึ่งไม่น้อยกว่า 5 วัน
 คิดเป็นชั่วโมง ขึ้นน้อยกว่า 20 ชั่วโมง ในปีหนึ่งให้มี 3 ภาคเรียน ภาคเรียน

หนึ่งปีถัดจากนั้นไปไม่น้อยกว่า 12 ปีแล้ว

4.3 จำนวนวิชา ผู้ที่จะเรียนจบหลักสูตรจะต้องเรียนวิชาต่าง ๆ ตามที่
 กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ ๓๕๐ หน่วยกิต และผลการเรียนจะต้องไม่เป็นไปตามระเบียบมหาวิทยาลัยการ
 จัดและการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีวิทยานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ที่ตีพิมพ์แล้วในสาขาวิชาที่เรียนอยู่ในสถาบันศึกษา
 ระดับอุดมศึกษาอย่างน้อย ๑ ภาคเรียน จึงจะถือว่าเรียนจบปริญญาตรี

วิชาที่เรียนจะแยกออกเป็นหมวดได้ ดังนี้

1. วิชาสามัญ	ไทย	ภาษาอังกฤษ	15	หน่วยกิต	
๗๖ หน่วยกิต		ภาษาอังกฤษ	20	"	
		วิทยาศาสตร์	10	"	
		วิทยาศาสตร์	15	"	
		สังคมศึกษา	15	"	
		เกษตรกรรม	5	"	
๒. วิชาเลือก	ไทย				
๑๕ หน่วยกิต		เกษตรกรรมภาคสัตว์	5	"	
		สังคมศึกษา	6	"	
		ภาษาอังกฤษ	6	"	
		ศิลปะ	5	"	
		เกษตรศึกษาระดับมัธยมศึกษา	6	"	
		เกษตร วิชาอุตสาหกรรม			
		อุตสาหกรรม	2	"	
		บริหารศึกษาระดับมัธยมศึกษา	2	"	
	๓. วิชาการศึกษา	ไทย	วิชาการศึกษา	15	"
	๑๐ หน่วยกิต		การให้คะแนน	5	"

4.3 จำนวนหน่วยกิตที่ผู้เรียนจะต้องเรียนได้เป็นอย่างน้อย ๓๕๐ หน่วยกิต
 ไม่ต่ำกว่า ๑๐ หน่วยกิต และไม่น้อยกว่า ๑๐ หน่วยกิต

4.4 การนับจำนวนวิชาที่ผู้เรียนเรียน นับเรียนจะนับถึงหน่วยกิตวิชาที่เลือก
 เรียนเป็นภาคเรียนที่ใดด้วยไม่ ๑ ปีการศึกษา นับจากวันเปิดภาคเรียนที่สอนวิชาที่เลือก

4.5. การขอลงวิชาที่เลือกเรียน นักเรียนจะขอลงนอกได้ภายใน สัปดาห์ที่ 3 ของภาคเรียนที่เปิดสอนวิชานั้น ๆ และเมื่อขอลงวิชาบางวิชาออกแล้วจะต้อง เหลือวิชาสำหรับรับในภาคเรียนนั้นไม่ต่ำกว่า 20 หน่วยกิต จึงจะลงวิชานั้น ๆ ได้

4.6. การฝึกสอน นักเรียนที่ฝึกสอนได้ผลการฝึกสอนอยู่ในระดับต่ำกว่า ระดับ ก. จะไม่มีสิทธิ์ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา แม้ว่าผลการเรียนที่เฉลี่ยแล้วจะ ได้ 2.00 หรือเกินกว่าก็ตาม และจะต้องปฏิบัติตามวิธีการฝึกสอนซ้ำอีกด้วย

4.7. การวัดผล ให้เป็นไปตามระเบียบการวัดผลการศึกษาตามหลักสูตรนี้

5. กิจกรรมนอกหลักสูตร ⁹

กิจกรรมนอกหลักสูตรมีความสำคัญ อันจะทำให้วิชาในหลักสูตรสมบูรณ์และ งดงาม จึงควรใช้กิจกรรมนอกหลักสูตรประกอบด้วยวิชาในหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนแมนยำ ในวิชาที่ตนศึกษาและเพื่อสิ่งสนองอบรมให้นักเรียนเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยาที่งดงาม เป็นผู้รู้จัก เสียสละเสียส่วนรวม รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และส่งเสริมองค์แห่งการศึกษา คือ สุขศึกษาศาสตร์ จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ให้สมบูรณ์ความเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาชาติ

กิจกรรมนอกหลักสูตรของสถานศึกษาฝึกหัดครูแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ

1. สถานักเรียน ความมุ่งหมายของการจัดให้มีสถานักเรียน ก็เพื่อที่จะส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยการปกครองกันเองทุก ๆ ปี จะมีการเลือกประธานนักเรียน และรองประธาน โดยใช้เวลาว่างเลือกตั้งเหมือนการเลือกตั้ง ผู้แทนราษฎร สถานักเรียนนี้มีอาจารย์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการจัดการปกครอง หรือ ทำเนียบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดงานพิธีไหว้ครู ทำบุญโรงเรียน งานปีภาค ฯ ล ฯ

⁹ บุญถิ่น อัจฉากร, ๓๓๑ เล่ม หน้า 27.

2. **ชุมนุมต่าง ๆ** เพื่อที่จะให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการแสดงออกถึงความสามารถในด้านต่าง ๆ ของแต่ละคนตามความถนัดตามธรรมชาติ (Aptitude) สถานศึกษาเปิดหลักสูตรทุกแห่งจึงจัดให้ชุมนุมต่าง ๆ ขึ้น มีอาทิเช่น

2.1 **ชุมนุมภาษาไทย** ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกถึงความสามารถในด้านภาษาไทย เช่น มีการประกวดเขียนร้อยแก้ว ร้อยกรอง โคลง ฉันท์ ต่าง ๆ ฯลฯ

2.2 **ชุมนุมภาษาอังกฤษ** ส่งเสริมให้ฝึกทักษะด้านภาษาอังกฤษ เช่น มีการฟังแผ่นเสียง บทเรียน และบทสนทนาภาษาอังกฤษ เล่นเกมต่าง ๆ เช่น Scrabble แสดงละครภาษาอังกฤษ เจริญต่างต่างประเทศมาร่วมรับประทานน้ำชา เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการสนทนาภาษาอังกฤษ ฯลฯ

2.3 **ชุมนุมคณิตศาสตร์** ส่งเสริมให้ฝึกฝนและแสดงความสามารถด้านคณิตศาสตร์ เช่น จัดให้นักเรียนที่เรียนเก่งด้านคณิตศาสตร์ ช่วยสมาชิกในชุมนุมและนอกชุมนุมด้วยการติว (Tutorial) วิชาคณิตศาสตร์ ฯลฯ

2.4 **ชุมนุมวิทยาศาสตร์** ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติด้านวิทยาศาสตร์ เช่น การถ่ายรูปวิธีล้างฟิล์ม และอัดรูป การทำของใช้ เช่น หุ่นขี้ผึ้ง ฯลฯ

2.5 **ชุมนุมสังคมศาสตร์** ส่งเสริมให้มีความรู้ด้านสังคมศาสตร์ เช่น จัดให้มีการตอบปัญหาและเรียงความประกวดเกี่ยวกับสหประชาชาติ เกี่ยวกับข่าวความเคลื่อนไหวรอบ ๆ ตัว ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

2.6 **ชุมนุมโสตทัศนศึกษา** ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิธีใช้และเก็บรักษาโสตทัศนอุปกรณ์ และอุปกรณ์ด้านวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เช่น รู้จักวิธีใช้เครื่องฉายภาพยนต์ กล้องถ่ายภาพ เครื่องฉายฟิล์ม Slide ฯลฯ

2.7 **ชุมนุมปาฐกถาและโต้วาที** ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแสดงความคิดเห็น ออกมาด้วยการพูด บรรยาย อภิปราย และโต้วาที อย่างถูกต้องตามวิธีการ และใช้เหตุผลที่ถูกต้อง ฯลฯ

2.8 **ชุมนุมศิลปศึกษา** ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกในความสามารถด้านกร. ออกแบบ วาดภาพ สร้างจากละคร ฯลฯ

2.9 ชุมชนท้องถิ่นศึกษา ซึ่งเตรียมไว้ให้แก่นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น
ในการใช้โปรแกรมสิ่งของต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ กระจกต่าง ๆ สิ่งเข้าประกวด
ประติมากรรมสิ่งต่าง ๆ เช่น การจักสาน วิทยุวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

2.10 ชุมชนผู้ทรงคุณวุฒิและวิจัยประเทศ ซึ่งเตรียมไว้ให้นักเรียนรู้จักวิธีการ
ทางศาสนาพุทธ และประเทศไทยต่าง ๆ รู้จักปฏิสัมพันธ์กับสังคมตามวิถีการแก่อันนั้น และ
ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจวิชาพระพุทธศาสนา ฯลฯ

ชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้ บางสถานศึกษาอาจจะจัดให้มีมากกว่านี้ก็ได้ นอกจากนี้
จะจัดให้มีสถานักเรียน และชุมชนต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ในบางสถานศึกษาจึงจัดให้มีรายการ
สุดสัปดาห์เพิ่มขึ้นในตอนเย็นวันศุกร์หลังจากเลิกเรียน ซึ่งอาจเป็นรายการเกี่ยวกับชุมชนโค
กั๊ต เช่น มีการแสดงละครภาษาอังกฤษ ละครภาษาไทย การโต้วาที การแข่งขันตอบปัญหา
ทั่วไป การขับร้องเพลงบรรเลงดนตรีไทย และสากล ฯลฯ สำหรับเวลาที่ใช้ในการจัด
กิจกรรมของชุมชนต่าง ๆ นั้น บางสถานศึกษาจัดให้ใช้เวลาประมาณ 30 - 60 นาที
ของวันใดวันหนึ่งที่นักเรียน บางสถานศึกษาจัดให้ใช้เวลาในวันหยุด เช่น หนึ่งวันของวันเสาร์

6. ข้อสรุป

ข้อสรุปทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะและความรู้ ซึ่งนักเรียนจะสามารถเข้าใจได้เกี่ยวกับความรู้อัน
ได้ช่วยตนเอง เรื่องเป็นการเป็นชุมชนความรู้ให้มีความกว้างขวางยิ่งขึ้น และนักเรียนจะตระหนัก
ในข้อสรุปใช้สิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ไปอ่านหนังสือ และสิ่งสำคัญก็คือจะต้องจัดการบางอย่าง
ไว้สนองความต้องการของนักเรียน ซึ่งในลักษณะวิชาการและในคำนิยามหนึ่ง เพื่อให้แก่นักเรียนได้รับ
ทั้งความรู้และได้ของความรู้ที่ไปช่วย

หนังสือประเภทวิชาการเท่าที่ปรากฏตามข้อสรุปสถานศึกษาต่าง ๆ จะเป็น
หนังสือต่างประเภทเสียประมาณ 2 ส่วนใน 5 ส่วน ซึ่งถ้าเป็นข้อสรุประดับอุดมศึกษา หนังสือ
จำนวนนี้แม้จะน้อยแต่ก็ยังเป็นประโยชน์ เพราะนิสิตและนักศึกษามีความรู้ในด้านภาษาและที่จะ
อ่านให้เข้าใจได้ แต่สำหรับหนังสือระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (ชั้นต้นและชั้นสูง)
เช่นนี้ นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะอ่านให้เข้าใจได้ ฉะนั้น ก็นับว่าเป็น
การสูงแปลสำหรับด้านวิชาการ สำหรับนักเรียนเองจะเป็นประโยชน์แต่สำหรับอาจารย์เท่านั้น
และเพื่อเน้นให้เห็นว่าหนังสือให้เป็นภาษาต่างประเทศนั้น เป็นอุปสรรคต่อการอ่านให้เข้าใจ

สำหรับนักเขียนระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ซึ่งจะเป็นกรณีสะท้อนถึงความก้าวหน้าด้านการศึกษา
ของประเทศ ผู้วิจัยขอแปลคำว่า ความรู้ระดับอุดมการฝึกหัดครูมาสนับสนุนความคิดถึงนี้
วิธีฝึกหัดครูฝึกหัดครูกล่าวว่า

"... ถ้าหากว่าพ่ายเข้าไปในห้วงสมุทรของโรงเรียนขนาดใหญ่ในประเทศ
เรา ก็จะเป็นอย่างยิ่งคือตำราต่าง ๆ เป็นภาษาต่างประเทศเสียเป็นส่วน
มาก นักการศึกษาทุกคนที่เจ็บแล้วก็จะรู้สึกโศกเศร้าใจ และในขณะเดียวกัน
ก็จะรู้สึกหวั่นไหว การศึกษาของไทยจะเจริญก้าวหน้าไปไม่ได้ นอก
จากจะมีหนังสือตำราเขียนเป็นภาษาไทยใช้ครูและนักเรียนอ่านและ
ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปัญหาเรื่องการขาดแคลนแบบเรียนและตำรา
เรียน (ที่เป็นภาษาไทย) นี้ เป็นปัญหาใหญ่และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อ
ความก้าวหน้าของการศึกษา ดังนั้นรัฐบาลควรพยายามปรับปรุงงาน
ด้านนี้อย่างเต็มที่จริงจังและรีบด่วน โดยระดมสรรพกำลังทางด้าน
คนและเงินเพื่อจะสร้างตำราและแบบเรียนไว้ได้มาก และเร็วที่สุดที่
จะเร็วได้ จะเป็นการรีบเร่งใหม่หรือปรับปรุงจากตำราภาษา
ต่างประเทศ หรือแปลจากภาษาต่างประเทศ ก็จะเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น
ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยนักเขียน นักศึกษา ที่ไม่ถนัดในภาษาไทย การขาดตำรา
ต่างประเทศ ได้ได้รับผลประโยชน์จากความรู้ความก้าวหน้าทางวิชา
การต่าง ๆ สองโลกให้ทันสมัยอยู่เสมอ ..."¹⁰

จากถ้อยคำของวิธีฝึกหัดครู แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาต่าง ๆ
ของเราขาดแคลนตำราเรียนภาษาไทยมาก สมควรจะได้มีการเก็บมากขึ้น หรือแปลมาจาก
ภาษาต่างประเทศในบ้างชิ้น จากการสัมภาษณ์ ปรากฏว่าห้องสมุดของสถานศึกษาฝึกหัดครู
ระดับต่ำกว่าปริญญาในสวนกลาง มีหนังสือแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

- 6.1 ตำราและวิชาการ มีทั้งภาษาต่างประเทศและภาษาไทย ภาษาไทยมี
ประมาณ 60 - 70 ชิ้น ภาษาต่างประเทศนี้ประมาณ 20 - 30
- 6.2 สารคดีและบันเทิงคดี มีจำนวนมากน้อยต่างกันไปตามสถานศึกษา
- 6.3 จารสาร มีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีจำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับ
ขนาดของสถานศึกษา

¹⁰ อ้างแล้ว หน้า 30 - 31.

รวมหนังสือชุด ๓ ประเภทใน ๖ วิชาของคณะที่ ๗ สถานศึกษาแล้ว
แต่ละสถานศึกษาจะมีหนังสือประมาณตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ เล่มขึ้นไป จนถึง ๑๕,๐๐๐ เล่ม

๗. อุปการศึกษาศึกษา^{๑๑}

อุปการศึกษาศึกษามีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้การศึกษาก้าวหน้าไป
ได้โดยเร็วและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการใช้เวลาว่างของครู และ
ยังจะช่วยนัก เรียนให้ขยายวงฝึกฝนที่นอกเหนือจากความรู้จากการอ่านตำราและทำงานด้วยตนเอง และ
ก่อให้เกิดนิสัยที่รู้สึกรักการศึกษามากยิ่งขึ้นและเกิดกำลังใจตนเองนั้นมีความสำคัญและทำให้ความรู้แตกฉาน
ด้วย จึงอาจสรุปได้ว่าอุปการศึกษาศึกษาจะช่วยให้ใช้เวลาว่างอย่างคุ้มค่าและคุ้มค่าเงิน

อุปการศึกษาศึกษาที่มีอยู่ในสถานศึกษามีหลักสูตรโดยดัด เกร็ดอง เช่น แผนเรียน
แผนเรียน เกร็ดองเล่มใหญ่ ม้วนใหญ่ เกร็ดองฉายภาพยนต์ เกร็ดองฉายสไลด์ สไลด์ กวีกรองถ่าย
รูป สุนทรียภาพ แผนที่ ภาพประกอบวิชาต่าง ๆ เช่น ภาพประกอบวิชาสังคมศึกษา ภาพประกอบ
วรรณคดี นอกจากนี้ยังมีอุปการศึกษาศึกษาเฉพาะวิชา เช่น อุปการศึกษานิติศาสตร์ ดนตรี
ศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฯลฯ

ที่มาของอุปการศึกษาศึกษานอกจากนี้ของสถานศึกษามีหลักสูตร มี ๓ ทาง คือ

๑. ประดิษฐ์เอง คือ ครูและนักเขียนจัดทำประดิษฐ์ หรือนักเขียนประดิษฐ์
ขึ้นประกอบการเรียนในวิชาต่าง ๆ แล้วส่งไปให้อาจารย์ตรวจ อาจารย์ก็จะเก็บไว้เป็นอุปการศ
การสอนได้ เช่น อุปการศประกอบวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา ดนตรีศาสตร์ ฯลฯ
๒. ใ้จากผู้อื่น เช่น ใ้รับจากองค์การระหว่างประเทศทางองค์การ จาก
บริษัทและห้างร้านบางแห่ง และจากผู้ปกครองนักเรียนบางคน
๓. ทางสถานศึกษาจัดซื้อ อุปการศศึกษาขึ้นโดยที่ประดิษฐ์เองไม่ได้ และ
ไม่มีบริษัทห้างร้านหรือผู้ใ้เงินใ้ใ้ แต่เป็นอุปการศที่ใ้จากใ้เงินใ้ใ้ ทางสถานศึกษาก็จะจัดการ
ซื้อเอง

.....

---

^{๑๑} อ้างแล้ว หน้า 30.

8. การวัดผลการศึกษา¹²

การวัดผลการศึกษาระดับของสถานศึกษาในจังหวัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ใช้
ระเบียบการวัดผลการศึกษาคำนวณผลสัมฤทธิ์ประจําภาคเรียนปีการศึกษา พ.ศ. 2509

ตามผลการศึกษาวัดผลการศึกษาคงที่ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ในเวลา 1 ปี ก็จะมี
ผลการวัดผล 3 ครั้ง โดยกำหนดรายละเอียดไว้ดังนี้

1. นักเรียนจะมีสิทธิสอบวิชาใด ต้องมีเวลาเรียนวิชานั้นไม่น้อยกว่าร้อยละ
80
2. นักเรียนที่มีเวลาเรียนวิชาใดน้อยกว่าร้อยละ 80 แต่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ
60 จะมีสิทธิสอบวิชานั้นหรือไม่ ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้อำนวยการ หรืออาจารย์ใหญ่
3. นักเรียนจะสำเร็จหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ต้องศึกษาวิชา
ต่าง ๆ ตามที่ระบุในหลักสูตรใช้ครบ 130 หน่วยกิต ได้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า
2.00 ได้ระดับคะแนนการฝึกสอนไม่ต่ำกว่า ๓.
4. การฝึกคะแนนเฉลี่ยวิชา ฝึกคะแนนเก็บระหว่างภาคไม่น้อยกว่าร้อยละ 40
แต่ไม่เกินร้อยละ 60 ที่เฉลี่ยเป็นคะแนนสอบปลายภาค
5. การวัดผลการศึกษา ให้ไว้ระดับคะแนน ก. ข. ค. ง. และ จ. ผู้ที่
สอบวิชาใดได้ระดับคะแนน จ. ถือว่าสอบตก ต้องเรียนซ้ำวิชานั้น เมื่อสอบได้ระดับคะแนน
สูงกว่า จ. จึงจะนับว่าสอบวิชานั้นได้
6. ในกรณีที่เรียนรายวิชาต่าง ๆ ครบ 130 หน่วยกิตแล้ว ยังทำค่าระดับคะแนน
เฉลี่ยทั้งหมดตั้งแต่ต้นต่ำกว่า 2.00 แต่ไม่ต่ำจนถึงต้องออกจากสถานศึกษา ให้แก่นักเรียนผู้นั้น
เรียนวิชาพิเศษตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพิ่มขึ้นอีก ภาคเรียนและไม่เกิน 15 หน่วยกิต ภายใน
3 ภาคเรียนติดต่อกัน เพื่อทำค่าระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดตั้งแต่ต้นให้ได้ไม่ต่ำกว่า 2.00 จึง
จะนับว่าสอบได้
7. นักเรียนจะต้องออกจากสถานศึกษาและพ้นสภาพการเป็นนักเรียน ถ้าผลการ
เรียนอยู่ในเกณฑ์ข้อหนึ่งข้อใดต่อไปนี้

¹² กระทรวงศึกษาธิการ, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดผลการศึกษา
ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา พ.ศ. 2509 (พระนคร : 2509) หน้า 1-4.

- 7.1 สอบใช้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดทั้งระดับของทุกวิชาที่เรียนมาแล้วจนถึงปลายปีของแต่ะปีการศึกษา ค่ากว่า 1.50
- 7.2 เมื่อเรียนครบ 130 หน่วยกิตแล้ว ใช้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดทั้งระดับค่ากว่า 1.80
- 7.3 เมื่อสอบวิทยานิพนธ์ใช้เรียนวิชาเลือกตามข้อ 6 แล้ว ยังทำค่าระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดตั้งแต่ต้นไต่ค่ากว่า 2.00
- 7.4 เมื่อใช้เรียนติดต่อกัน 12 ภาคเรียนแล้ว ยังทำค่าระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดตั้งแต่ต้นค่ากว่า 2.00 หรือทำค่าระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดตั้งแต่ต้นได้ 2.00 ขึ้นไป แต่ยังมีวิชาที่สอบตกเหลืออยู่

แนวความคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลและความสูงเปล้าทางการศึกษา

ประสิทธิผลทางการศึกษา (Educational Productivity)¹³

ปัญหาที่ค่อนข้างยุ่งยากและสำคัญยิ่งในเรื่องเศรษฐกิจการศึกษา ก็คือ ประสิทธิภาพของการศึกษา เราต้องยอมรับความจริงข้อหนึ่งว่า ในการจัดการศึกษานั้นเรามีทรัพยากรอยู่เป็นจำนวนจำกัด ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรคน หรือทรัพยากรวัตถุ (หมายถึงทั้งเงิน เครื่องมือ เครื่องใช้ และทรัพยากรธรรมชาติ) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ศาสตราจารย์ John Vaizey¹⁴ แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน เคยกล่าวไว้ว่า "ขณะนี้เราอาจสามารถยกระดับประสิทธิภาพการศึกษาขึ้นได้อีกประมาณถึง 20 % ถ้าหากว่ารู้จักใช้ทรัพยากรได้ดียิ่งขึ้น"

¹³ ชำรง ชัยศรี, "เศรษฐกิจการศึกษากับการจัดการศึกษาในปัจจุบัน" ประมวลบทความทางวางแผนการศึกษา (พฤษภาคม : โรงพิมพ์สุริยสภา, 2511) หน้า 53 - 54.

¹⁴ ลอนดอน บากะจันทร์, "สมรรถภาพการผลิตทางการศึกษา" ประมวลบทความทางวางแผนการศึกษา (พฤษภาคม : โรงพิมพ์สุริยสภา, 2511) หน้า 77.

ดร. ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์¹⁵ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพทางการศึกษาไว้ว่า "เมื่อพูดถึงการลงทุนเรื่องการศึกษา ก็ขอขอร้องให้มีการพิจารณาต่อไปว่า ระบบการศึกษามีประสิทธิภาพสูงเพียงไร ถ้าจะกล่าวให้ง่ายการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพของการศึกษา ก็ควรจะดูที่จำนวนและคุณภาพของนักเรียนที่จบจากการศึกษาในระดับหรือสาขาหนึ่ง แล้วนำมาเปรียบเทียบกับ (input) ทางการศึกษา แต่โดยเบ็ดเสร็จจัดการทางการศึกษานั้นต้องอาศัยระยะเวลา และต้องอาศัยวิธีการที่ซับซ้อนกว่าจะผลิตผลข้างต้นตามที่ต้องการได้ การวิเคราะห์เรื่องประสิทธิภาพทางการศึกษา จึงเป็นวิธีการที่ซับซ้อนและยุ่งยากอยู่มิใช่น้อย"

ดร. ธนู แสงงักกั¹⁶ ได้ให้ความหมายของคำว่า ประสิทธิภาพทางการศึกษาไว้ว่า "ประสิทธิภาพทางการศึกษามีความหมายถึงผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งจักและค่าเป็นการอย่างมีประสิทธิภาพ" กล่าวคือ สามารถกระทำให้สำเร็จ โดยมีกลไกของการทำงานรวดเร็ว ตรงตามกำหนดเวลา

การศึกษาเป็นวิชา ที่จួយ่างหนึ่งที่เรียกว่า วิชาจัดการศึกษา (Educational Enterprise) จึงจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการตั้งแต่การวางแผนนโยบาย การลงทุน และการบริหารอาคารสถานที่ อุปกรณ์การศึกษา และครู เพื่อให้เกิด "สิ่งสอง ประการ" คือ ประสิทธิภาพและความมุ่งหมาย ฉะนั้น การลงทุนจัดการศึกษาจะต้องมีจุดหมายแน่นอน และจะต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้นก็คือ ครู อาจารย์ และผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ และจะช่วยให้ดังนี้

๑. ให้การศึกษาแก่คนธรรมดาเรียนอย่างมีคุณภาพดี ความต้องการของแต่ละบุคคล สังคมและเศรษฐกิจ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจสูง มีทักษะและสามารถนำไปใช้ได้ตลอดชีวิต ถ้าจะคิดเทียบเป็นร้อยละ ก็หมายความว่านักเรียนจะต้องจำสิ่งที่เรียนรู้อีก และนำไปใช้

¹⁵ ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, "เศรษฐศาสตร์การศึกษา" ประมวลบทความทางวางแผนการศึกษา (ระชนคร : โรงพิมพ์วิบูลย์, 2511) หน้า 6.

¹⁶ ธนู แสงงักกั, "ประสิทธิภาพทางการศึกษา" ประมวลบทความทางวางแผนการศึกษา (ระชนคร : โรงพิมพ์วิบูลย์, 2511) หน้า 149 - 156.

ให้เกิดประโยชน์อย่างเห็น 75 % ซึ่งจะเรียกว่าประสิทธิภาพทางการศึกษาของแต่ละบุคคลสูง

2. การทางใช้เด็กเรียนที่ได้รับความรู้และสอไปใช้ได้อย่างน้อยร้อยละ 90 - 95 ทั้งนี้เพราะว่า นักเรียนที่สอบไล่ตกแต่ละคนจะทำให้สูญเสียเงินงบประมาณของชาติไปเกินกว่าที่จำเริญ ฉะนั้น ถ้านักเรียนสอบไล่ได้มากประสิทธิภาพทางการศึกษาก็สูง แต่ถ้านักเรียนสอบตกมาก ก็จะทำให้เกิดความสุขเปล่าทางการศึกษาและการเงินของชาติมากยิ่งขึ้น

3. การใช้เวลาเรียนระหว่างปีการศึกษา ประสิทธิภาพของการศึกษาระดับอยู่กับจำนวนชั่วโมงที่ได้ในการอบรมสั่งสอนเด็กด้วย ครู อาจารย์ และผู้บริหารการศึกษา จะต้องพยายามหาทางป้องกันมิให้เวลาเหล่านี้สูญเสียไป แม้แต่การจัดกิจกรรมพิเศษที่ไม่ควรใช้เวลาที่ควรสอนตามหลักสูตร

4. การใช้อาคารและสถานที่ อาคารและสถานที่ เป็นสิ่งที่มีรัฐจะต้องลงทุนเพื่อการศึกษาย่างหนึ่ง การมีอาคารมากเกินจำเป็น และไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์เท่าที่ควรย่อมจะสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ผู้บริหารทางกล่มักจะพยายามหาทางใช้ให้คุ้มค่าที่สุดเรียนมากขึ้น โดยมีได้คำนึงถึงการให้ประโยชน์ในที่สุดว่า ถ้าผู้บริหารมีการวางแผนในการใช้อาคารเรียนอย่างรอบคอบ จะทำให้ประหยัดได้มากขึ้น

5. การใช้บุคลากรการสอน ต้องใช้ให้คุ้มค่า ถ้าไม่ใช้ก็จะเสื่อมค่าไปตามอายุ จะต้องรู้จักการบำรุงรักษา ซ่อมแซม ให้อยู่ในสภาพที่จะใช้การได้คืออยู่เสมอ

6. จำนวนและอัตราครูที่สอนแต่ละโรงเรียน เป็นสิ่งที่จะช่วยประเมินประสิทธิภาพทางการศึกษาได้ เป็นอันว่า การทำงานมีคเกี่ยวกันนี้ ถ้าสถานศึกษาหนึ่งใช้ครูอาจารย์จำนวนน้อย แต่อีกสถานศึกษาหนึ่งใช้จำนวนมากลจ่า แต่ผลงานที่ปรากฏออกมาไม่ปริมาณและคุณภาพเหมือนกัน ประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาแห่งหนึ่งก็จะอยู่ไม่เท่ากัน ซึ่งต้องหาทางป้องกันและแก้ไข ฉะนั้น การมีครูมากเกินไปในบางโรงเรียน หรือพยายามให้มีครูวิชาเฉพาะให้เพียงพอกับวิชาที่จะ เปิดสอนตามหลักสูตร อาจมิได้ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพทางการศึกษาได้

7. การแนะแนวการศึกษา นับว่าเป็นความสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ประสิทธิภาพทางการศึกษามีอัตราสูง ผู้บริหาร การศึกษาจะต้องหาทางให้นักเรียนได้เรียนอยู่กับนิสัย

ความสามารถและสติปัญญา มุ่งกันมีให้เด็กเริ่มเข้าใจคิด ต้องหมั่นทวนเวียนออกไปก่อนสำเร็จ การศึกษา (Drop-out) การให้การศึกษาแก่เด็กด้วยความมุ่งหมายอย่างหนึ่ง แต่เด็กมีใจ ออกไปประกอบอาชีพอื่นนั้น บ่งชี้ให้เห็นประสิทธิภาพการศึกษาต่ำลงไป เช่น เริ่มฝึกจักรเย็บผ้าแล้วเลิกไปเป็นครู และอื่น การจัดการเรียนแบบทดลองใช้คำว่ารักษาแก่นักเรียนตั้งแต่เริ่ม เข้าเรียนในสถานศึกษา และนำผลการเลือกวิชาเรียนและวิธีเรียนที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ และแก่นักเรียนจะสำเร็จการศึกษา ควรใช้คำแนะนำในการเลือกศึกษาคือให้สูงขึ้น หรือ การออกไปเลือกประกอบอาชีพความชำนาญ จะช่วยให้การศึกษามีประสิทธิภาพสูงขึ้น

๑. นักเรียนที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา (Drop-Out) เป็นปัญหาทั้งทางด้าน คุณภาพและปริมาณ เพราะรัฐลงทุนและจัดที่ให้นักเรียน แต่นักเรียนขาดหายไปก่อนสำเร็จ การศึกษานั้น บ่อผลทำให้มีค่าน้ำหนักที่ได้กำหนดไว้ และทำให้เกิดการสูญเสียค่าทางการศึกษา เวลา และเงินที่รัฐต้องลงทุนไป

ความที่กล่าวมานี้ได้ทำให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องหาทางปรับปรุงผลผลิตทางการศึกษา หรือประสิทธิภาพทางการศึกษาให้มีอัตราสูงขึ้นจากการลงทุน และจากเป้าหมายที่ประเทศกำหนดไว้ ผู้บริหารการศึกษา ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ จะต้องหาทางร่วมกันส่งเสริม ปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้ จะต้องมีการเก็บสถิติข้อมูล เพื่อการตรวจสอบอย่าง รวดมูสุทุกกระยะ เช่น

1. สถิติค่าใช้จ่าย การศึกษา โดยแยกเป็นประเภทแต่ละปี แล้วทำเป็นตาราง เพื่อการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายว่าสูงขึ้นหรือต่ำลงไปจากเดิม
2. สถิติจำนวนนักเรียนที่สมัครและรับไว้แต่ละปี
3. สถิติร้อยละของนักเรียนแต่ละคน แต่ละชั้น เช่น อายุ อาชีพ บิดามารดา และฐานะของผู้ปกครอง
4. สถิติผลการสอบไล่ เพื่อทราบอัตราการสอบไล่ได้ สอบไม่ตกแต่ละชั้น เป็น การเปรียบเทียบทุก ๆ ปี
5. สถิติคะแนนสอบเปรียบเทียบเป็นรายวิชา แต่ละชั้น แต่ละปี
6. สถิติจำนวนนักเรียนมาเรียน ขาดเรียน และเหตุผลที่ขาดเรียนแต่ละปี
7. สถิติจำนวนนักเรียนที่ขาดสอบ และเหตุผลที่ขาดสอบ แต่ละปี

๘. สถิติจำนวนนักเรียนที่สูญเสียไประหว่างปี พร้อมกับการศึกษาตามผลว่า ทำไมไป เพราะเหตุใด ได้มีการติดต่อกับผู้ปกครองหรือไม่

๙. ติดตามนักเรียนที่สำเร็จไปแล้วว่าไปอยู่ที่ใด ประกอบอาชีพอะไร ที่ใหม่ วิชาความรู้ที่ได้รับไปจากโรงเรียนช่วยให้นักเรียนนั้นนำไปใช้ดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพได้ดี หรือไม่เพียงใด

๑๐. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาและทำความเข้าใจของโรงเรียนไว้ เพื่อประโยชน์ในการวัดผลการศึกษา โดยส่วนรวม

ความสูญเสียทางการศึกษา (Educational Wastage)

ความสูญเสียทางการศึกษานั้น เป็นสิ่งที่เกิดความคู่กันไปกับประสิทธิภาพทางการศึกษา กล่าวคือ ถ้าการศึกษาในระดับใดมีความสูญเสียค่า บ่อหมายความว่า มีประสิทธิภาพสูง ฉะนั้นเมื่อได้พูดถึงประสิทธิภาพทางการศึกษาแล้ว ก็ควรจะได้พูดถึงความสูญเสียทางการศึกษากลับไปด้วย

นักเศรษฐศาสตร์และนักการศึกษาได้วิจัยเรื่องผลการศึกษาที่สอบตกของนักเรียน และวิเคราะห์ตัวเลขเหล่านี้ กับประเทศด้วยจึงมาของประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ และได้พบความจริงว่า จำนวนนักเรียนที่สอบตก หรือต้องเรียนซ้ำนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก เรื่องนี้ถือว่าเป็นความสูญเสียทางการศึกษาอันอาจ เกิดจากการขาดประสิทธิภาพของระบบการศึกษา หรืออาจจะเกิดจากสาเหตุทางเศรษฐกิจหรือสังคมอื่น ๆ ด้วยก็ได้

ความคิดที่ว่า ความสูญเสียทางการศึกษาเกิดจากการขาดประสิทธิภาพของระบบการศึกษา ทำให้มีการวิจัยส่วนประกอบอื่น ๆ ของวงการศึกษากลับเป็นอันมาก เช่น การวิจัยเรื่องการใช้เวลาเรียน คุณภาพการศึกษา การใช้ครู ตลอดจนหลักสูตรแบบเรียน และการใช้เวลาเรียน เป็นต้น

ในแง่ของการผลิตกำลังคน นักเศรษฐศาสตร์พิจารณาไปถึงหลักการที่ว่า ในการที่จะผลิตคนตามความต้องการนั้น เราต้องใช้สิ่งใดหรือวิธีการใดสำหรับผลิตสิ่งต่าง ๆ และวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการผลิตนี้รวมเรียกว่า Input ซึ่งอาจได้แก่เงินทุน อาคารสถานที่

อุปกรณ์ กำนัลคน (ครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา) และวัตถุดิบ (นักเรียน) บางครั้งก็รวมไปถึงเวลาในการผลิตด้วย เมื่อนำ Input ใส้เข้าไปในระบบการศึกษา ก็ต้องหันมาพิจารณาว่ามี Output เหมือนผลิตภัณฑ์ออกมาเล็กน้อยเพียงไร และผลผลิตเหล่านี้มีคุณภาพเป็นอย่างไร กล่าวง่าย ๆ ว่า ถ้า Output ของระบบการศึกษามีน้อยกว่า Input ระบบการศึกษาถือว่าเป็นกิจการอย่างไรสมควรภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าระบบการศึกษานั้นมีความสูญเสียอยู่ด้วย¹⁷

ความสูญเสียทางการศึกษา อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการที่ควรนำมา กล่าวถึง คือ

1. นักเรียนสอบตกและซ้ำชั้น
2. ความสูญเสียเนื่องมาจากครูไม่ใกล้ชิด สภาครูที่ไม่ใกล้ชิดเป็นต้นว่า โรงเรียนให้นักเรียนหยุดเรียนเพื่อเตรียมตัวก่อนเข้าสอบ ใช้เวลาฝึกซ้อมเตรียมงานฝีมือ ในเทศกาลต่าง ๆ ฝึกซ้อมและแข่งขันกีฬา จัดนิทรรศการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งวิทยากรภายนอกในโอกาสพิเศษ ฯลฯ
3. ความสูญเสียเนื่องจากการใช้ห้องเรียนและอาคาร เช่น บางโรงเรียนมีห้องเรียนมากเกินความต้องการ แต่มีค่าใช้จ่ายสูง ค่าวัสดุอาคารบำรุงรักษา ทำให้อาคารเสื่อมโทรม และต้องซ่อมแซมครั้งใหญ่ซึ่งงบประมาณที่สูง
4. ความสูญเสียอันเกิดจากการบริหารงาน เป็นต้นว่า นโยบายไม่แน่นอน นโยบายแต่ละยุคแต่ละสมัยไม่ต่อเนื่องกัน ขาดสติปัญญาในการจัดอัตราครู เช่น มีครูมากเกินไป แต่ขาดครูในวิชาเฉพาะบางวิชา หรือผลิตนักเรียนออกมาแล้วไม่มีงานทำ เพราะผลิตไม่ตรงกับความต้องการ ตลาดแรงงาน หรือผลิตออกมามากเกินต้องการ
5. ความสูญเสียที่เกิดจากครูไม่สมรรถภาพ อาจเป็นผลเนื่องมาจากครูขาดความรับผิดชอบในการสอน สอนไม่เต็มที่ ครูไม่สอน ทั้งห้อง ไม่เตรียมการสอน นักเรียนจึงมิได้รับความรู้ตามหลักสูตร

¹⁷ ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, แหล่งเดิม, หน้า 6.

6. ความสูงเปล้าอันเนื่องมาจากกรณีไว้สกุอุปกรณ์ เช่น มีอุปกรณ์แต่มีได้ใช้ ทำให้เสื่อมค่าลงเรื่อย ๆ ไม่รู้จักซ่อมแซม บำรุงรักษา ทำให้ต้องซื้อใหม่ ในเมื่อยังไม่ถึงเวลาอันควร

7. ความสูงเปล้าอันเกิดจากขาดระบบการแนะแนว ทำให้นักเรียนเลือกเรียนวิชาผิด เลือกวิชาที่ไม่ถูกต้องมีชัย ทำให้สอบตก ต้องเปลี่ยนวิชาเรียนกลางคัน

8. ความสูงเปล้าอันเกิดจากขาดการตรวจสอบทางด้านสถิติ และขาดการวางแผนงานที่ดี สิ่งนี้สำคัญมาก และเป็นสิ่งที่โรงเรียนส่วนมากยังขาดพร่องอยู่¹⁸

ต่อไปนี้เป็นรายงานจากการวิเคราะห์เรื่องความสูงเปล้าทางการศึกษาของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2507 จากการวิเคราะห์ตัวเศษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ในด้านผลการเรียน ปรากฏว่ามีนักเรียนสอบตกซ้ำชั้น 17 % ผู้ที่มีผลดีสอบ สอบได้เฉลี่ย 88 : ผู้ที่จากสอบไม่ถึง 3 % หรือเท่ากับ 104,656 คน จำนวนนักเรียนที่ขาดสอบนี้หากแก้ไขให้เข้าสอบได้ ก็จะลดค่าใช้จ่ายอีก 10 ล้านบาท รวมยอดซ้ำชั้นทั้งหมด 584,923 คน จะสูญเสียเงินเท่ากับ 175 ล้านบาท

สำหรับนักเรียนชั้นประถมตอนปลายทั้ง 3 ชั้น ซ้ำชั้น 13,743 คน เป็นเงินสูงเปล้าเท่ากับ 4 ล้านบาท

นักเรียนซ้ำชั้นนี้ สำหรับภาคศึกษา 8 จะเห็นว่าประถม 1-4 มีถึง 23 % หรือเท่ากับ 102,513 คน ขาดสอบ 4.8 % หรือเท่ากับ 20,649 คน

และถ้าเปรียบเทียบผลการสอบไล่ชั้นประถม 1-4 ปีการศึกษา 2504-2507 ปรากฏว่า ชั้น ป. 1 การซ้ำชั้นลดลงจาก 31 % เหลือ 26 % ในปี 2506 และกลับเป็น 27 % ในปี 2507 ชั้นประถม 2 ลดลงได้ 15 % แล้วขึ้นเป็น 17 % ชั้นประถม 3 ลดลงเป็น 11 % แล้วขึ้นเป็น 13 % สำหรับประถม 4 สอบตก 5 % ทั้งปี 2506 และ 2507 จึงทำให้มีข้อน่าคิดว่า การให้นักเรียนเลื่อนชั้นโดยไม่มีการสอบไล่ นั้นจะทำให้นักเรียน

¹⁸ อนุ แสงวงษ์ศิริ, "การลงทุนและความสูงเปล้าทางการศึกษา" ประมวลผลความ
การวางแผนการศึกษา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุริยสภา, 2511) หน้า 62 - 67.

ประถม 1 - 4 เรียนชั้นได้ถึง 97. (โดยกลุ่มไม่มีสิทธิออกสอบ 3) ด้าน
คุณภาพของนักเรียนจะประสบปัญหานี้บ้าง ซึ่งจะแก้ไขให้ตัวครู¹⁹

ในปี พ.ศ. 2509 กรมสามัญศึกษาได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับปัญหา
นักเรียนซ้ำชั้นในชั้นประถมศึกษา การสัมมนาได้เริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 11 กรกฎาคม ถึงวันที่
15 กรกฎาคม 2509 จากการประชุมนี้ได้มีการเปิดเผยว่า ใน พ.ศ. 2499 มีนักเรียน
ซ้ำชั้น 700,000 คน จากนักเรียน 2,800,000 คน กรณีนีปี พ.ศ. 2508 มีนักเรียนซ้ำชั้น
584,000 คน จากนักเรียนทั้งหมด 3,400,000 คน แต่ตัวเลขนี้อาจเชื่อถือไม่ได้ เพราะ
ปรากฏว่าเด็กที่สอบจริงทุกปีมีประมาณร้อยละ 11 เป็นผู้ขาดสอบประมาณร้อยละ 8 และ
ในใบบ้าง ๆ รัฐบาลต้องเสียเงินไม่เกี่ยวกับเด็กตกซ้ำชั้นประมาณ 210,000,000 บาท โดย
คิดจากนักเรียนซ้ำชั้น 700,000 คน ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายคนละ 300 บาท ต่อปี²⁰

งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

ความสูญเปล่าทางการศึกษานั้น ถ้าเกิดขึ้นในประเทศใดมาก ย่อมมีผลกระทบ
กระเพื่อมต่อเศรษฐกิจของประเทศนั้น ฉะนั้น นักเศรษฐศาสตร์และนักการศึกษาของประเทศ
ต่าง ๆ จึงใส่ใจกับตัวทำการศึกษา ถัดมา และวิจัย เกี่ยวกับผลการศึกษาได้และสอบตกของ
นักเรียนในระดับต่าง ๆ ได้วิเคราะห์ตัวเลขเหล่านั้นออกมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
ประเทศก่อนพัฒนาและประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศ ทั้งในทวีปเอเชียและทวีปอื่น ๆ
ถึงปรากฏ ไปได้

¹⁹ อ่างแล้ว, หน้า 62 - 63.

²⁰ กรมสามัญศึกษา, รายงานการประชุมงานปัญหานักเรียนประถมศึกษาซ้ำชั้น (พระนคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509) หน้า 5.

จากรายงานของประเทศพม่า²¹ ได้รายงานว่า เมื่อ ค.ศ. 1927 คณะกรรมการทางเทคนิคและอาชีวศึกษา (The Committee on Technical and Vocational Education) ได้ศึกษาความสูญเสียเปล่าในชั้นประถมศึกษา ระหว่างระหว่างปี 1923 - 1927 ความสูญเสียเปล่าของชั้นปีที่ 1 และ 2 มีประมาณ 71 % และชั้นปีที่ 1 - 4 ประมาณ 69 % ในปี 1936 The Vernacular and Vocational Education Organization Committee ได้ทำการสำรวจปัญหานี้ เทียบกับในบางจังหวัดปรากฏว่า ความสูญเสียเปล่าในระหว่างชั้นปีที่ 1 - 4 นั้น คงที่คือ 69 % และสูญเสียเปลามากที่สุดในชั้นปีที่ 1 และ 2 เด็กหญิงสูงกว่าเด็กชายเล็กน้อย ประมาณ 70 - 80 % สำหรับเด็กชายประมาณ 68 - 80 % หลังสงครามปี 1946 The Education Policy Committee ได้แก้ปัญหาเหล่านี้มาพิจารณา และเสนอแนะให้การศึกษาภาคบังคับขั้นสี่ และควรจะดำเนินการให้ได้ผลสำเร็จโดยรีบด่วน แต่การดำเนินการก็ยังไม่เป็นที่พอใจ เนื่องจากได้ลงทุนในระดับนี้ไปมาก (ประมาณ 61 - 63 % ของงบประมาณการศึกษาทั้งหมด) ปี ค.ศ. 1957 The Education Enquiry Committee จึงได้หันไปสนใจกับการลดก่อนสำเร็จการศึกษาในฐานะที่เป็น another operative defect, less conspicuous but more formidable ซึ่งก็พบว่า ความสูญเสียเปล่าในชั้นปีที่ 1 - 4 นั้น มีประมาณ 64 % ถ้าเปรียบเทียบกับผลการสำรวจที่ผ่านมาแล้ว จะพบว่าความสูญเสียเปล่านี้ค่อย ๆ ลดลงจาก 69 % เป็น 64 % ต่อมาในปี 1960 Mg Soe Min แห่งคณะกรรมการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยย่างกุ้ง ได้เสนอวิทยานิพนธ์เพื่อวิจัยปัญหากรณีในหัวข้อ "An Investigation into the causes of Wastage in a Primary Education" โดยได้ทำการสำรวจในเมือง 2 แห่ง ซึ่งมีประชากร 15,700 คน มีโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท 72 โรงเรียน มีนักเรียน 6,221 คน โรงเรียนในเมือง 10 โรงเรียน มีนักเรียน 2,164 คน รวมเป็นประชากร 8,385 คน พบว่าความสูญเสียเปล่าในปีการศึกษาของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 นั้น โรงเรียนในชนบทมีความสูญเสียเปล่า 73 % ส่วนโรงเรียนที่อยู่ในเมือง 61 % แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกัน

²¹ Technical Seminar on Educational Wastage and School Dropouts
Bangkok, 5 - 12 September 1966. Report of Burma.
(Bangkok: Unesco Regional Office for Education in Asia 1966)

ระหว่างโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนในชนบท

เมื่อ ค.ศ. 1954-1960 . สำนักงานแนะแนวการศึกษาของรัฐนิวยอร์ก²² (Bureau of Guidance of New York State) ตระหนักถึงปัญหา Dropout ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่ง ที่จะต้องป้องกัน และแก้ปัญหาเหล่านี้ จึงได้ดำเนินการการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ ใช้ประชากรที่เป็นนักเรียนจากโรงเรียนมัธยม 89 แห่งในรัฐนิวยอร์ก โครงการนี้ชื่อว่า "The Holding Power Project" โดยศึกษาเด็กเหล่านี้ตั้งแต่เริ่มเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 (ค.ศ. 1954) จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา (ค.ศ. 1960) ซึ่งใช้เวลาเรียนถึง 7 ปี การวิจัยศึกษาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ภูมิหลังของเด็ก รวมทั้งประวัติของเด็กแต่ละคน

ผลที่ได้จากการค้นคว้าปรากฏว่า จำนวนนักเรียนทั้งหมด 2,616 คน Dropout ระดับชั้น

ชั้น	จำนวนนักเรียนออกกลางคัน
7	55
8	211
9	519
10	679
11	657
12	495

ในชั้น 12 นี้ 31% ของนักเรียนที่ออกกลางคันทั้งหมด ออกไปทำงาน
 31% ของนักเรียนที่ออกกลางคันนี้เป็นชาย ออกไปเป็นทหาร
 25% ของนักเรียนที่ออกกลางคันนี้ เป็นหญิง ออกเพื่อจะแต่งงาน

เหตุผลของนักเรียนออกกลางคันแยกเป็น 2 ประเภทคือ

1. เกิดจากตัวผู้ปกครอง ปรากฏว่าทัศนคติของผู้ปกครองหรือพ่อแม่เด็กเป็นส่วนสำคัญ ทำให้เด็กต้องออกจากโรงเรียน ทัศนคติตายอย่างของพ่อแม่ ทำให้เด็กเบื่อเรียนและออกไปในที่สุด

22.

The State Education Department Bureau of Guidance, Reducing the School Dropout Rate (Albany ; The University of the State of New York 1965)

2. เกิดจากตัวเด็กเอง ประมาณว่าเกิดส่วนมากที่ออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จ ใช้เหตุผล ดังนี้

1. ไม่ชอบโรงเรียน
2. ชอบทำงานมากกว่าเรียน
3. เพราะสอบตกในบางวิชา
4. ต้องการหาเงินด้วยตนเอง
5. ต้องการแต่งงาน (สำหรับนักเรียนหญิง)

การวิจัยนี้ยังพบว่า อัตราร้อยละของการออกกลางคันในโรงเรียนชนบทเล็ก ๆ และในโรงเรียนใหญ่ ๆ มีผลกว่าในโรงเรียนที่อยู่ในเมืองชนากลาง

หากการวิจัยนี้ได้ข้อเสนอนี้ เพื่อช่วยให้จำนวนเด็กเรียนที่ออกกลางคันลดลง ดังนี้

1. ความร่วมมือระหว่างผู้ให้คำปรึกษา (ผู้แนะแนว) และครู จะช่วยลดอัตราการออกกลางคันลงได้ ประมาณร้อยละ 42
2. การจัดโปรแกรมเรียนนี้ ๆ จะช่วยลดได้ประมาณร้อยละ 23.
3. ตัวผู้ปกครองจะช่วยลดได้ประมาณร้อยละ 20

ในปีการศึกษา 1955 - 56 คณะกรรมการร่วมของสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ส่วนโรงเรียนรัฐบาลและมหาวิทยาลัยของประเทศฟิลิปปินส์²³ ได้ร่วมกันทำการสำรวจถึงสาเหตุที่เด็กในโรงเรียนรัฐบาลออกก่อนสำเร็จการศึกษาซึ่งประมาณปีที่ 6 ทั่วประเทศในปี 1952 - 1955

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์จากตัวอย่างของผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา ซึ่งได้ใช้การสุ่มจำนวน 16,183 คน จากกลุ่มโรงเรียน 43 แห่ง จากการสำรวจนี้ปรากฏว่าจำนวนผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลในระหว่าง 5 ปีนี้มีจำนวน 1,141,511 คน เด็กเล็กที่อยู่ในเกณฑ์ศึกษาแต่ไม่ได้เข้าศึกษาเลย 10% จากหมู่ที่ลงทะเบียนในชั้นปีที่ 1 และออกจากโรงเรียนก่อนจะถึงปีสุดท้ายของการศึกษามีจำนวนถึง 75% และ 11% ของจำนวนประชากรทั้งหมดลงทะเบียนประถมศึกษาออกก่อนสำเร็จการศึกษา ในจำนวนนี้เป็นชาย 62% หญิง 35% ซึ่งส่วนมากมาจากครอบครัวที่ยากจน ครอบครัวของผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา ประมาณ 85% ของทั้งหมด มีรายได้น้อยกว่าค่าจ้าง

23.

Bureau of Public Schools, Survey of Dropouts in Elementary Schools

(Manila : A Joint Project of National Economic Council and The Bureau of Public Schools, 1960)

แรงงานที่ต่ำที่สุดของฟิลิปปินส์ (0.12 เมโทรควิป) บิดามารดาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แก่โรงเรียนเฉลี่ยแล้ว 4 เมโทรควิปเล็ก 1 คน แต่ 1.5 % ของผู้ออกก่อนสำเร็จการศึกษากล่าวว่า เขาไม่อยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าหนังสือหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ได้ จำนวน 71 % ว่างงานตามหมาย 34 % ไม่ได้ทำงานชนิดใดเลย 11 % ทำงานของตัวเอง ส่วนใหญ่มักทำงานนอกเวลา และ 92 % ของผู้ที่ทำงานได้เวลาว่างแรงงานต่ำกว่าอัตราต่ำที่สุด ส่วนสาเหตุของความสูญเสียเวลาทางการศึกษานั้น แยกออกได้เป็นสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ 39 % ด้านการศึกษา 35 % ทางบ้านและสังคม 17 % และความเจ็บป่วย 9 %

ในปีถัดมา 1950 ส่วนการวิจัยกระทรวงศึกษาของประเทศญี่ปุ่น²⁴ ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับผู้ที่หยุดโรงเรียนเป็นเวลานานในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด (หลักสูตร 6 ปี) และในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (หลักสูตร 3 ปี) สำหรับปีการศึกษา 1952 - 1953 ทั่วประเทศญี่ปุ่น ยกเว้นโรงเรียนระหว่างชาติ การวิจัยนี้ได้ให้ค่าจากทัศนคติของผู้หยุดโรงเรียนนานว่า หมายถึงนักเรียนที่ขาดโรงเรียนเกินกว่า 50 วัน ทั้งนี้ไม่รวมถึงผู้ที่ขอยกเลิกการเรียน จุดมุ่งหมายของการศึกษาเรื่องนี้ ก็เพื่อจะหาหลักฐานที่จะนำมาสร้างเครื่องวัดที่จำเป็นที่จะกระตุ้นให้เด็กที่ขาดโรงเรียนไปโรงเรียน และเพื่อหาวิธีที่จะลดความขาดการมาเรียนลง การสำรวจนี้ได้ใช้แบบสอบถามโดยส่งไปให้หน่วยบริหารงานของโรงเรียน เพื่อขอทราบจำนวนผู้ขาดเรียน จำนวนเด็กที่อายุเกินวัยเรียน ส่วนแบบสอบถามที่เกี่ยวกับรายละเอียดของเด็กแต่ละคนนั้น เช่นเวลาที่เด็กทำงานในขณะที่ยังเรียน จำนวนวันที่ขาด เหตุผลที่ขาด สภาพแวดล้อมของครอบครัว ความช่วยเหลือที่ครอบครัวได้รับจาก "Daily Life Protection Law" หน่วยงานวิจัยได้ส่งไปยังครูประจำชั้นของเด็กแต่ละคน

จากการวิจัยนี้ปรากฏว่า จำนวนผู้ขาดโรงเรียนของนักเรียนที่ลงทะเบียนในชั้นประถมศึกษาเริ่มลดลงจาก 1.43 % ในปี ค.ศ. 1952 เป็น 0.70 % ในปี 1950 ผู้ที่ขาดเรียนจำนวน 56.7 % มีสาเหตุเนื่องมาจากความป่วยไข้ของตนเอง สาเหตุประการที่สอง คือการที่ครอบครัวไม่ได้ให้ความสนใจในด้านการศึกษา แต่อัตราส่วนนี้ได้ลดลงทุกปี สาเหตุสำคัญประการที่สามคือ เด็กขาด

24

Bureau of Research, Ministry of Education, Survey on Long Term Absentees, (Tokyo : 1958)

ความสนใจที่จะเรียน ในจำนวนผู้ที่ขาดเรียนนี้ 5.9 % จะขาดเรียนตลอดทั้งปี 56 % จะขาดเรียนระหว่าง 50 - 99 วัน จำนวนที่เหลือจะขาดมากกว่า 100 วัน แต่ไม่ตลอดทั้งปี และอัตราส่วนขาดเรียนนี้จะสูงมากที่สุดสำหรับโรงเรียนที่อยู่ในเมือง (0.75 % ในปี 1950)

ในปีเดียวกัน Ray Page²⁵ ซึ่งเป็น Superintendent of Public Instruction ในรัฐ Illinois ในสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของนักเรียนที่เรียนสำเร็จและนักเรียนที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา ตลอดจนองค์ประกอบของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับอัตราการออกก่อนที่สำเร็จการศึกษา ข้อมูลต่าง ๆ นั้น ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และทะเบียนประวัติของโรงเรียน โดยได้เลือกตัวอย่างจากนักเรียน High School ที่ลงทะเบียนเรียนในปี 1955 ในรัฐ Illinois จำนวน 11,226 คน เป็นผู้จบการศึกษา 8,503 คน และออกก่อนสำเร็จการศึกษา 2,723 คน ข้อมูลนี้เกี่ยวกับระดับสติปัญญา ความสามารถในการปรับตัวในโรงเรียน รวมทั้งทัศนคติต่อโรงเรียน สภาพแวดล้อมทางบ้าน ประวัติการทำงาน และระดับการศึกษาในชั้น High School

จากผลการศึกษานี้พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการออกก่อนสำเร็จการศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ Predisposing factor คือความถนัดในเชิงเรียนต่ำ บิดามารดาไม่สนใจก้ามนการศึกษา ความเรื้อรังในการพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ประเภทที่สอง ได้แก่ School Responses เช่นคะแนนความร่วมมือเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

ในปี ค.ศ. 1960 - 1963 Dr. Joe Hall²⁶ ได้ศึกษาถึงการออกก่อนสำเร็จการศึกษาของนักเรียน (A Study of Dropouts) ใน Dade County โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียน 4,010 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นเด็กในชั้น Junior High ถึงชั้น 7 - 10

²⁵ Ray Page, Procedures for The Identification of Potential High School Dropouts, (Illinois: The Office of The Superintendent of Public Instruction, 1962)

²⁶ Joe Hall, A Study of Dropouts. (Miami: Florida Public Schools Department of Research and Information, 1963)

4. โปรแกรมของโรงเรียนไม่น่าสนใจ 8%
5. ถูกเกณฑ์ทหาร 2%
6. สอบตก 6%
7. ขาดสอบ 5%
8. ปรับตัวให้เข้ากับสภาพโรงเรียนไม่ได้ 4%
9. ต้องการอนุญาต 2%

ภาพรับระดับ Senior High

ปรากฏว่ามีนักเรียนชายหญิงออกไปจากโรงเรียน

ขณะที่ยังศึกษาอยู่จบ 356 คน เหตุผลในการเรียนไม่จบคือ

1. ไม่สนใจเรียน 22%
2. แต่งงานหรือมีครอบครัว 17%
3. ท้อใจเพราะไม่สนใจหวัง 14%
4. ออกไปทำงาน 14%
5. ถูกเกณฑ์ทหาร 13%
6. ขาดเรียนเกินกำหนด 6%
7. ต้องการอนุญาต 5%
8. ปรับตัวให้เข้ากับสภาพของโรงเรียนไม่ได้ 3%
9. โปรแกรมของโรงเรียนไม่น่าสนใจ 2%
10. อายุเกินชั้นเรียน 0.3%
11. เหตุผลอื่น ๆ 5%

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาว่า

1. ตารางสอนควรจะมียืดหยุ่นได้
2. ขยายขอบเขตของโปรแกรมการศึกษา
3. จัดบริการทางคำแนะนันท่าง ๆ
4. จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ โดยบริการให้เปล่า
5. จัดการประสานงานให้มากขึ้นในเรื่องการออกกลางคันของนักเรียน การศึกษา

ผู้ใหญ่ และโปรแกรมของชุมชน

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาว่า

1. การรายงานควรละเอียดครบถ้วน
2. ขยายขอบเขตของโปรแกรมการศึกษา
3. จัดบริการทางคานาอาชีพต่าง ๆ
4. จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ โดยบริการให้เปล่า
5. จัดการประสานงานให้มากขึ้นในเรื่องการออกกลางคันของนักเรียน การศึกษา

ผู้ใหญ่ และโปรแกรมของชุมชน

6. จัดครูเฉพาะให้เหมาะสมกับนักเรียน
7. จัดการฝึกอบรมสำหรับครู เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการออกกลางคันของนักเรียน
8. จัดองค์การโรงเรียนที่ไม่ได้แบ่งชั้นเรียน

ในปี ค.ศ. 1961 Hag Md. Serajul ²⁷ แห่งมหาวิทยาลัย Dacca ในปากีสถาน ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 12 แห่ง ในตำบล Dacca และ Noakhali ไข้วัดอย่างนักเรียน 251 คน เป็นชาย 200 คน และหญิง 51 คน โดยใช้แบบการศึกษา เฉพาะกรณี (Case Study)

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การออกก่อนการสำเร็จการศึกษามีอัตราสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นปีที่ 2 เด็กหญิงมีอัตราสูงกว่าเด็กชาย ประมาณ 57% ของผู้ออกทั้งหมด อยู่ระหว่างชั้นปีที่ 1 และ 2 75% ระหว่างชั้นปีที่ 1-3 79% ระหว่างปีที่ 1-4 และ 83% ระหว่างชั้นปีที่ 1-5 นอกจากนี้ยังได้พบสาเหตุที่เด็กออกก่อนสำเร็จการศึกษา คือ การหางานและงานอื่น ๆ บิดามารดาละทิ้ง ความยากจน ความล้มเหลวของโรงเรียน ขาดความเข้าใจในโรงเรียน การแต่งงาน และขาดการคมนาคม ผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษานี้มักจะทำงานประเภทสิกรกรรม ช่างเหล็ก งานก่อสร้าง ผู้ดูแลร้าน ช่างทำรองเท้า ฯลฯ ส่วนมากมักจะทำงานตามอาชีพของบิดามารดา ในฐานะเป็นผู้ช่วย

การศึกษานี้ได้เปิดเผยให้ทราบว่า เด็กจำนวน 251 คน นั้น มีคนตกซ้ำชั้น 139 คน 86 คน ตกซ้ำชั้น 1 ปี 31 คนตกซ้ำชั้น 2 ปี 13 คนตกซ้ำชั้น 3 ปี 3 คน ตกซ้ำชั้น 4 ปี และตกซ้ำชั้น 5 ปี มี 3 คน

²⁷ Hag Md. Serajul. Dropout in Primary School, (Dacca: Institute of Education and Research, Dacca University, 1961).

2. นักเรียนที่ได้ 50% ขึ้นไปในการสอบชิงทุน มีโอกาสสอบไล่ชั้น Senior มากเป็น 2 เท่าของนักเรียนที่ได้ 70 - 79% และนักเรียนที่ได้รับการแนะนำใน grade 8 มีโอกาสศึกษาต่อชั้น Senior หรือชั้นมหาวิทยาลัย

3. มีนักเรียนที่ออกก่อนถึงระดับ Senior เพราะมีงาน 50% และนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อ Senior 1 ใน 4 ที่อ้างว่าไม่มีทุน และที่อ้างว่ามีเหตุผลทางครอบครัว และต้องการเป็นอิสระ 14%

4. มีนักเรียน 1 ใน 4 ที่สอบตกในปีแรก

ข้อเสนอแนะมีดังต่อไปนี้

1. ต้องการบริการแนะแนวเพิ่มขึ้น
2. การปรับปรุงวิธีการดำเนินการสอนของโรงเรียน
3. เพิ่มและปรับปรุงบริการแนะแนวทั้งด้านสามัญและอาชีวศึกษา
4. ปรับปรุงการสอนให้ทันสมัยขึ้นและจัดหาให้เพียงพอ
5. ควรทำการทดสอบและวัดผลอย่างละเอียดก่อนสิ้นการ เรียนประถมศึกษา

ในระหว่างปี ค.ศ. 1962 - 1963 ได้มีการรายงานเกี่ยวกับการศึกษาการตกออกของนักเรียนในรัฐ Utah ปรากฏว่า โรงเรียนในเมืองพวกกกออกเป็นนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิง ส่วนโรงเรียนในชนบทเป็นนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย สำหรับโรงเรียนในเมืองพวกกกออกนี้ Percent สูงในเกรด 11 คือ 33.5% และโรงเรียนในชนบทพวกกกออกนี้ Percent สูงในเกรด 11 เช่นเดียวกันคือ 50.6% แต่ทั้งโรงเรียนในเมืองและนอกเมืองพวกกกออกที่มี Percent ต่ำสุด ได้แก่นักเรียนเกรด 7 คือ 1.0%

นักเรียนในเมืองพวกกกออกที่จำนวนมากที่สุดคืออายุประมาณ 16 ปี (33.0%) ส่วนโรงเรียนในชนบทมีอายุ 17 ปี (43.0%) เมื่อรวมทั้งในเมืองและนอกเมือง นักเรียนชายที่ตกออกมากที่สุด อายุ 17 ปี (35.7%) นักเรียนหญิง 16 ปี (36.0%)

เกี่ยวกับอาชีพของบิดามารดาเด็ก นักเรียนที่ตกออกมารดาที่มีอาชีพเป็นแม่บ้านมีถึง 59.0%

นักเรียนในเมืองตกออกที่มีจำนวนมากที่สุดอายุประมาณ 16 ปี (33.8%) ส่วนโรงเรียน
ในชนบทมีอายุ 17 ปี (43.0%) เมื่อรวมทั้งในเมืองและนอกเมือง นักเรียนชายที่ตกออกมากที่สุด
อายุ 17 ปี (35.7%) นักเรียนหญิง 16 ปี (36.0%)

เกี่ยวกับอาชีพของบิดามารดาเด็ก นักเรียนที่ตกออกมารวมอาชีพเป็นแม่บ้านมีถึง 59.0%
และนักเรียนตกออกที่มีบิดาเป็นกรรมกรมี 30.2% เฉพาะนักเรียนหญิงที่เลือกมา 606 คน พบว่าที่ตก
ออก 59.5% เป็นเพราะมีกรรมกรหรือแต่งงาน ส่วนนักเรียนชายที่ออกจากโรงเรียนเพราะแต่งงานมี 4%

เกี่ยวกับเวลาเรียน นักเรียนในเมืองที่ตกออก 29% มีเวลาเรียนน้อยกว่า 60 % และ
นักเรียนที่ตกออก 60% มีเวลาเรียนน้อยกว่า 30% นักเรียนนอกเมือง 9% มีเวลาเรียนน้อยกว่า 60%
และอีก 30% มีเวลาเรียนน้อยกว่า 80%

เกี่ยวกับการศึกษาของบิดามารดา รวบรวมครึ่งหนึ่งของบิดามารดาเด็กที่ตกออกไม่สำเร็จชั้น
ประถมศึกษามัธยมศึกษา มีอยู่ 47.1% ของนักเรียนที่ตกออกมี I. Q. อยู่ระหว่าง 90-110 ส่วนอีก
11.7% มี I. Q. เกิน 110 ขึ้นไป และมีพ่อแม่ของเด็กที่ตกออกจำนวน 66% ที่พัฒนาสติปัญญา
โรงเรียน

Cervantes³⁰ ได้กล่าววิจัยเกี่ยวกับสาเหตุและวิธีแก้ไขในเรื่องเด็กที่ตกออกไว้ โดย
ได้ศึกษาวิจัยนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเมืองบางเมืองของรัฐ Minnesota รัฐ Maryland
รัฐ Pennsylvania และรัฐ New York ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้คือ

สาเหตุส่วนใหญ่ของนักเรียนที่ตกออกส่วนใหญ่ได้แก่เด็กที่มาจากครอบครัวที่ไม่มีความสุข
มีเพื่อนที่อายุมากกว่า และไม่ได้เรียนหนังสือ นอกจากนั้นยังพบว่ามีสาเหตุมาจากพื้นฐานทางสังคม
อิทธิพลที่ได้รับจากผู้อื่น และบุคคลอีกลักษณะส่วนตัว ปรากฏว่านักเรียนจำนวน 300 คน มีนักเรียนที่ได้
เรียนต่อไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย 50% และมีพวกตกออกถึง 50% ในอเมริกามีอัตราการตกออก
30-40% อัตราการตกออกในอเมริกาตอนใต้สูงกว่าทางเหนือ และชายสูงกว่าหญิง และอัตราการตก
ออกจะมีในแหล่งเสื่อมโทรม (Slums) มากกว่าในบริเวณชานเมือง (Suburbs) พวกเหล่านี้มี
แนวโน้มที่จะกลายเป็นอาชญากร

ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้แก่

1. ควรสนับสนุนบริการชุมชนประเภทต่าง ๆ

³⁰Lucius F. Cervantes, The Dropout : Cause and Cures,
Ann Arbor, The University of Michigan Press 1965.

2. ควรปรับปรุงหลักสูตร กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้เป็นแบบยืดหยุ่นได้คือสมควร
3. จัดหาทุนโรงเรียนให้แก่เด็กที่ยากจน
4. ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน ในการฝึกอบรมเด็กให้มีชีวิตในสังคมได้อย่างถูกต้อง

ปี ค.ศ. 1965 Chowdhury³¹ ได้ทำการสำรวจเพื่อหาความสูญเปล่า เนื่องจากการออกก่อนสำเร็จการศึกษา และการตกซ้ำชั้นในโรงเรียน 24 แห่ง ในตำบล Parganas ในเบงกอลตะวันตก ประเทศอินเดีย และองค์ประกอบที่มีส่วนต่อการสูญเปล่าและการตกซ้ำชั้น Chowdhury ได้ทำการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนประถมศึกษา และได้ติดตามผลการศึกษาโรงเรียนของนักเรียนที่ลงทะเบียนในชั้นปีที่ 1 จำนวน 4,300 คน ของปี 1961 จนกระทั่งจบหลักสูตรการศึกษา 4 ปี จากทะเบียนประวัติของโรงเรียนและการสัมภาษณ์

จากการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เข้าเรียนในชั้นปีที่ 1 ในปี 1961 นั้น มีเพียง 1,181 คน เท่านั้นที่สำเร็จชั้นปีที่ 4 ภายในกำหนดเวลา 4 ปี 1,425 คน ออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จชั้นปีที่ 4 ความสูญเปล่าเนื่องจากการออกก่อนสำเร็จการศึกษานี้เท่ากับ 31.1% นักเรียน 2,875 คน ที่ยังคงเรียนอยู่ในโรงเรียนนั้น 1,694 คน ไม่สำเร็จการศึกษาในชั้นปีที่ 4 ภายใน 4 ปี และเรียนซ้ำชั้น 1 ครั้งหรือมากกว่า การสอบตกซ้ำชั้นรวมทั้งหมด 39.4% และจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูในโรงเรียน และจากสมาชิกของชุมชนนั้น พบว่า สาเหตุของความสูญเปล่าเนื่องจากการออกก่อนสำเร็จการศึกษาและซ้ำชั้นเกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจ (ความยากจน) 33% บิดามารดาไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา 26% พฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม 6.8% และการมาเรียนไม่สม่ำเสมอ 15.8% การอนุญาตให้เด็กอายุต่ำกว่าวัยการศึกษาเข้ามาเรียน 4.8% จำนวนนักเรียนในชั้นเรียนปีที่ 1 มาก (จำนวนนักเรียน : ครู สูง) 2.5 วิธีการสอนและหลักสูตรไม่ได้ผลดี 4.0% และสาเหตุอื่น ๆ 7.1%

สำหรับปี 1966 สภาวิจัยทางการศึกษาและฝึกอบรมของประเทศอินเดีย³² ได้ทำการสำรวจ

³¹P. Chowdhury, Report of an Investigation into The Problem of Wastage and Stagnation in Primary School in The District of 24 Parganas. (Calcutta : Directorate of Education, Government of West Bengal, 1965).

³²National Council of Education Research and Training Department of Education Administration. Wastage and Stagnation in primary and Middle Schools in India (New Delhi : 1966).

โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมต้นในประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะค้นหาความสูญเสียเปล่าและการตกต่ำชั้นในในระดับชั้นต้น และกลางของการศึกษา เพื่อวิเคราะห์สาเหตุและหาความเกี่ยวข้องของสาเหตุนั้น ๆ การศึกษานี้เน้นที่สาเหตุมากกว่าความสูญเสียเปล่า ได้เลือกตัวอย่างโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้นและกลางที่อยู่ในแหล่งต่าง ๆ กันในประเทศ 4 โรงเรียน เพื่อหาความสูญเสียเปล่าในปี 1962-63 และ 1963-64 การเก็บข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้เกี่ยวกับสาเหตุที่เด็กออกจากโรงเรียน 3 ประการคือ ส่วนที่เกี่ยวกับเด็ก ส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียน และส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัวและทางบ้าน สำหรับส่วนที่เกี่ยวกับเด็กนั้นได้ใช้วิธีวิเคราะห์ค่าความแตกต่างระหว่างผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา และผู้ที่ยังเรียนอยู่ ในส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียน ได้สำรวจความสัมพันธ์เกี่ยวกับอัตราการออกก่อนสำเร็จการศึกษาของแต่ละโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง การที่จะให้บรรลุลักษณะประสงค์ประการที่สามของการศึกษานี้ ได้ใช้ขบวนการ 2 วิธี คือ ได้ใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษา และผู้ที่ศึกษาอยู่ และมีคามารดา และได้จากการสอบถามความคิดเห็นของบิดามารดา ครูและนักการศึกษา ถึงสาเหตุที่เด็กออกก่อนสำเร็จการศึกษา

จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนที่มีการเรียน 2 ปีครึ่ง จะมีอัตราการสูญเสียเปล่าสูงกว่าโรงเรียนที่สอนยี่สิบเจ็ดปี โรงเรียนที่มีครูที่มีคุณวุฒิสูงจะมีอัตราการสูญเสียเปล่าต่ำกว่า โรงเรียนที่มีการจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร จะมีอัตราการสูญเสียเปล่าต่ำ อัตราการสูญเสียเปล่านี้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนนักเรียนต่อสภาพการทางการศึกษา ของผู้ที่เรียนอยู่จะสูงกว่าผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษานั้น จะมาเรียนไม่สม่ำเสมอ และพบว่าเด็กที่มีเวลาเรียนต่ำกว่า 60% จะออกก่อนสำเร็จการศึกษามากที่สุด และผู้ที่ออกก่อนนั้นส่วนใหญ่จะมีอายุสูงกว่าผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ สำหรับองค์ประกอบที่เกี่ยวกับครอบครัวนั้น ผู้ที่ออกก่อนสำเร็จการศึกษานั้นส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ขาดบิดาหรือมารดาหรือขาดทั้งสองคน มาจากชนชั้นที่ปากจนและมาจากสังคมที่พิการ อัตราการออกก่อนสำเร็จการศึกษาจะสูงสำหรับเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับกรรมกร กรรมกร และหัตถกรรม ระดับการศึกษาของบิดามารดาจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมากกับอัตราการสูญเสียเปล่า

จากการสำรวจความคิดเห็นนั้น ปรากฏสิ่งที่น่าสนใจคือ สำหรับโรงเรียนประถมในชนบท เด็กออกจากโรงเรียนเนื่องจากความยากจนถึง 43% สำหรับเด็กชาย 55% สำหรับเด็กหญิง เนื่องจากต้องทำงานบ้าน ความยากจน และบิดามารดาไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา สำหรับโรงเรียนที่อยู่ในเมือง ความยากจนจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการที่เด็กไม่ศึกษาต่อ ตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการศึกษาระดับประถมก็คือ การไม่โรงเรียน ความคิดเห็นของบิดามารดาต่อการศึกษาของบุตร การ

กระตุ้นเตือนให้รีบจากทางบ้าน ระดับความสามารถ ทางด้านการศึกษาของเด็ก ตำแหน่งทางสังคม และอายุเมื่อเข้าศึกษา

ในปีเดียวกันในประเทศอิหร่าน³³ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุการตกซ้ำชั้น โดยนำเอาสถานทางสังคม เศรษฐกิจของเด็ก 339 คน ในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งสอนคक्षाชั้นในปี 1964-65 เปรียบเทียบกับเด็ก 339 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนที่เรียนในปีเดียวกันอยู่ในชั้นเดียวกัน และสอบไล่ได้ และได้ใช้ Chi Square เพื่อวัดความแตกต่างนี้ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าสภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพของบิดามารดา ระดับความเฉลียวฉลาดของบิดามารดา จะมีส่วนสัมพันธ์กับการสอบตกซ้ำชั้นของเด็ก เช่นเดียวกับการวิจัยในประเทศอินเดียที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าภูมิสำเนาเดิมของครอบครัว ความแตกต่างของภาษาที่ใช้ที่บ้านและที่โรงเรียน การเปลี่ยนโรงเรียนในระหว่างการศึกษา และผลการเรียนชั้นอนุบาลก็มีผลต่อการสอบตกซ้ำชั้นของเด็กเป็นอย่างมาก

ปี ค.ศ. 1966 R. I. Brown³⁴ ได้ทำวิจัยที่ Unesco มีอยู่ ทำการสำรวจเกี่ยวกับความสูญเปล่า เนื่องจากการซ้ำชั้นและการออกก่อนสำเร็จการศึกษาของการศึกษาชั้นประถมศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในรายงานนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูลซึ่งได้จากการติดตามตลอดระยะเวลาที่เด็กศึกษาอยู่ในโรงเรียนจาก 21 ประเทศ เป็นประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6 ประเทศ เอเชียกลาง 3 ประเทศ อเมริกา 5 ประเทศ อเมริกากลางและใต้ 6 ประเทศ และ 1 ประเทศในอเมริกาเหนือ จากการสำรวจนี้พบว่า 5 ประเทศมีความสูญเปล่าในรุ่นถึง 76% และมากกว่า 51-71% มี 10 ประเทศ ระหว่าง 28-50% มี 4 ประเทศ และมีเพียงประเทศเดียวเท่านั้นที่มีความสูญเปล่าต่ำกว่า 25% ส่วนองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความสูญเปล่าทางการศึกษาในประเทศนั้น ๆ อาจจะสรุปได้ว่า เกิดจากสาเหตุเนื่องจากความผิดพลาดเกี่ยวกับตัวเลขที่เด็กลงทะเบียน องค์ประกอบที่เกี่ยวกับโรงเรียน เช่น การเลื่อนชั้น ขนาดห้องเรียน สภาพของห้องเรียน คุณภาพและปริมาณของครู ขนาดอายุของครู อัตราการเลื่อนชั้น องค์ประกอบที่เกี่ยวกับเด็กและพื้นฐานของเด็ก เช่น ฐานะของ

³³Iran, Causes of Repetition, technical Seminar Educational Wastage and School Dropout. 5 - 12 September 1966, Probleme de déperdition scolaire en Iran, préparé par la Département general d'études et de programmes. Ministre de l'éducation nationale. (Bangkok : Unesco Regional Office for Education in Asia 1966)

³⁴R.I. Brown, A Survey of Wastage Problems in Elementary Education. Research Unit. (Bristol : Institute of Education University of Education 1966.)

บิคามารตา สภาฟิโนเมืองธนมท สภาทางเสรษฐกิจและสังคมทั่วไป และองค์ประกอบอื่น ๆ

นอกจากนี้ในรายงานฉบับนี้ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เช่น ได้ปรับปรุงวิธีเลื่อนชั้นปลายปี ให้มีการเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ ในสภาพการที่เหมาะสม โรงเรียนควรเอาใจใส่สำหรับเด็กที่เรียนช้าขึ้นให้มากขึ้น โรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องของการศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เป็นต้น

D.S. Rawat และ S.L. Gupta ³⁵ ได้กล่าวถึงสาเหตุของการออกจากโรงเรียน และการสอบตกของนักเรียนไว้ในหนังสือคู่มือ ครู เรื่อง "ความสูญเสียไปทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา" ซึ่งสรุปได้ดังนี้

สาเหตุของการออกและการสอบตกของนักเรียน

สาเหตุของการออกและการสอบตกของนักเรียนอาจจะเนื่องมาจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง หรืออาจจะมากกว่านั้น สาเหตุดังกล่าวได้แก่

1. นักเรียนขาดความรู้สึกในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน และการขาดพลังแห่งความตั้งใจของโรงเรียน
2. ความไม่เหมาะสมของการจัดเวลาเรียน
3. ความเฉยเมยต่อการศึกษของผู้ปกครองนักเรียน
4. นักเรียนมีสุขภาพไม่สมบูรณ์
5. ความยากจนของผู้ปกครอง
6. ประเพณีทางสังคม
7. โรงเรียนมีโครงการที่ไม่เหมาะสม
8. การสอบตกซ้ำแล้วซ้ำเล่าของนักเรียน อันเนื่องมาจากความบกพร่องของระบบการสอบไล่
9. ความแตกต่างกันของกลุ่มอายุของนักเรียน
10. สาเหตุอื่น ๆ

วิธีที่จะทำให้ความสูญเปล่าทางการศึกษาลดน้อยลง

1. โรงเรียนจะต้องทำทุกวิถีทางให้เด็กเรียนรู้อีกมีส่วนร่วมในโรงเรียน และโรงเรียนจะต้องพยายามสร้างพลังแห่งความตั้งใจให้เกิดกับนักเรียนให้ได้
2. การปรับปรุงตารางเวลาเรียนให้เหมาะสม
3. ความจำเป็นในการติดต่อกับทงบ้านและการทำให้มีความราคาหรือผู้ปกครองนักเรียนยังเกิดความมั่นใจ

4. การปรับปรุงระบบการวัดผลของโรงเรียนให้สมบูรณ์ขึ้น

สำหรับในประเทศไทย ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการที่เด็กสอบตกซ้ำชั้น และออกก่อนสำเร็จการศึกษาบ้างเหมือนกัน เพื่อหาต้นตอมาจากรายงานต่าง ๆ ปรากฏว่า เมื่อ พ.ศ. 2503 กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา³⁶ ได้เผยแพร่รายงานการวิจัยเปรียบเทียบ การวัดผลการเรียนของโรงเรียนที่ใช้ระบบการสอบไล่ตามประมวลการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2480 กับโรงเรียนที่ใช้ระบบการวัดผลการศึกษา พ.ศ. 2502 ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาต้องเรียนซ้ำชั้นมีเปอร์เซ็นต์น้อยกว่าโรงเรียนที่ใช้ระบบการวัดผลแบบเดิม

พ.ศ. 2504 กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา³⁷ รายงานประจำปี 2504 ว่า ผลการศึกษาของนักเรียนประถมศึกษา มีนักเรียนชั้นประถมศึกษา สอบตกซ้ำชั้นทั้งหมด 705,028 คน ในจำนวนนั้นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 สอบตกมากที่สุดมีจำนวน 368,887 คน หรือ 52.46% นักเรียนยังอยู่ชั้นสูงขึ้นไป เปอร์เซนต์การซ้ำชั้นยิ่งน้อยลง

ในปีเดียวกัน Unesco ได้ให้ ชวาล แพรัตนกุล³⁸ ทำการวิจัยเปรียบเทียบการสูญเสียทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา ระหว่างประเทศมาลายู ฟิลิปปินส์ และไทย ปรากฏว่านักเรียนที่สอบตก เปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. 2500 กับ พ.ศ. 2504 ในมาลายูไม่มีนักเรียนสอบตกเลย

³⁶ กองการประถมศึกษา, กรมสามัญศึกษา รายงานการวิจัยอันตัม 1. 2503 การเปรียบเทียบการวัดผลการเรียนของโรงเรียนที่ใช้ระบบการสอบไล่ตามประมวลการศึกษาพิเศษ 2480 กับโรงเรียนที่ใช้ระบบการวัดผลการศึกษา พ.ศ. 2502 (พระนคร : กรมสามัญศึกษา 2503)

³⁷ กองการประถมศึกษา, กรมสามัญศึกษา รายงานประจำปี 2504 (พระนคร:กรมสามัญศึกษา 2504)

³⁸ Chawal Paeratanakul; Report Comparative Study of School Wastage in The Primary Education in Malaya, Philippines and Thailand.

เพราะใช้ระบบการเลื่อนขั้นแบบอัตโนมัติ (Automatic Promotion) ในระดับชั้นปีที่ 1-4 และไปสอบในชั้นปีที่ 5 ผู้สอบตกจะไม่ได้รับประกาศนียบัตรของรัฐ และมีสิทธิ์ให้ออกจากโรงเรียน ส่วนในประเทศฟิลิปปินส์และไต้หวันมีการสอบและสอบตกมากทุกชั้น โดยเฉพาะในประเทศไทย มีนักเรียนระดับนี้สอบตกมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศทั้งสามดังกล่าว

ในปีเดียวกันนี้ ดร. กัญญา สาทร³⁹ ได้วิจัยเกี่ยวกับความสำเร็จในการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย เปรียบเทียบกับการศึกษาชั้นเตรียมอุดมศึกษาของนิสิตระดับปริญญาตรีที่ออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2499-2503 ปรากฏว่า มีผู้ออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 3 ประเภทควบกันคือ ผู้ที่ได้รับปริญญาตรีโดยไม่เก็บสอบตกเลย 1,139 คน (29.80%) ผู้ที่ได้รับปริญญาตรีออกไป แต่เก็บสอบตกหรือซ้ำชั้น 1,677 คน (44.40%) และผู้พ้นมหาวิทยาลัยไปออกเพราะเรียนซ้ำชั้นนานเกินกำหนด 986 คน (25.80%) มหาวิทยาลัยต้องจ่ายเงินคืนจากรวมจำบบัณฑิตศึกษา 2503 เป็นเงิน 5,478.66 บาท ต่อ 1 คน จึงเป็นเงินที่ต้องจ่ายให้แก่บัณฑิตที่มหาวิทยาลัยให้ออกถึง 5,401,958.76 บาท ในรอบ 5 ปี คิดเฉลี่ยปีละ 1 ล้านบาท จึงเป็นการสูญเสียที่ค่อนข้างมาก

จากรายงานการศึกษาของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2504-2509 ในด้านคุณภาพการศึกษา ขอสรุปที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน มีดังนี้⁴⁰

นักเรียนออกจากระบบการศึกษาก่อนสำเร็จมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเมื่อสำเร็จชั้นประถมปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถ้าพิจารณาประสิทธิผลของการศึกษาในด้านนักเรียนระดับต่าง ๆ แต่ละระดับปรากฏว่า นักเรียนที่เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน จะศึกษาต่อไปจนถึงชั้นประถมปีที่ 7 จำนวน 1 คน นักเรียนที่เข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 คน จะศึกษาต่อไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คน และนิสิตนักศึกษาที่เข้าเรียนในชั้นปีที่ 1 จำนวน 10 คน จะศึกษาต่อไปจนถึงชั้นปีที่ 4 จำนวน 6 คน

ประสิทธิผลด้านนักเรียนนี้ถ้าพิจารณาในแง่อัตราการคงอยู่ของนักเรียนแต่ละระดับ โดยคำนวณนักเรียนที่เข้าเรียนในแต่ละระดับการศึกษา จะยังคงเหลืออยู่เป็นจำนวนเท่าใด ปรากฏว่า

³⁹ กัญญา สาทร รายงานการวิจัย CUFU 1961 (แผนกวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2504)

⁴⁰ สภาการศึกษาแห่งชาติ, "รายงานการศึกษาของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2504-2509 วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2:11 (พระนคร : สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2511) หน้า 4-5.

ประเภทศึกษา : มัธยมศึกษา : ตุภมศึกษา - 92 : 7 : 1

เมื่อเปรียบเทียบกันต่างประเทศปรากฏว่า อัตราส่วนของนักเรียนในระดัมัธยมศึกษาของประเทศโดยทั่วไปมาก
จากรายงานการสัมมนาเรื่องความสูญเปล่าทางการศึกษา และเด็กที่ต้องออกจากโรงเรียน
ก่อนสำเร็จการศึกษา ที่จัดโดย UNESCO ⁴¹ เมื่อวันที่ 5 - 12 กันยายน พ.ศ. 2509 ณ
กรุงเทพฯ นั้น ได้รายงานว่า ประเทศในเอเชีย มีความสูญเปล่าอย่างมากมายใน เรื่องของกำลังคน
การเงินและอุปกรณ์ต่าง ๆ เนื่องจากการตกชั้น และการออกก่อนสำเร็จการศึกษาของนักเรียนจำนวนมาก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้น ในจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียน 100 คน ไม่ถึง 50 คนที่เรียนจนถึงชั้น
ปีที่ 4 และมีประมาณ 40 คนเท่านั้นที่จบประถมศึกษา จากการสูญเปล่านี้เอง ถ้าคำนวณดูแล้ว แต่ละประเทศ
ต้องเสียงบประมาณทางการศึกษาไปประมาณ 2% - 27% ของงบประมาณการศึกษาทั้งหมด

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่านักเรียนในประเทศ ในเอเชียเกือบทั้งหมดที่ลาออกจากโรงเรียน
จะปรากฏอีกใน 3 ชั้นแรก และในบางชั้นของระดับนี้จะมึนักเรียนออก 40% - 70% จำนวนนักเรียนที่
ออกในชนบทมีมากกว่าในเมือง จะเป็นหญิงมากกว่าชาย และเด็กสูงอายุนอกมากกว่าเด็กระดับอายุปกติ
อีกทั้งโรงเรียนที่มีครู ไม่มีคุณภาพเหมาะสม จะมีนักเรียนตกมากกว่าปกติ

สาเหตุของความสูญเปล่า และเด็กที่ออกจากชั้นที่ปรากฏอยู่ในประเทศทางเอเชียเกือบทั้งหมดคือ

1. สภาพทางเศรษฐกิจ - สังคม
2. ความยากจน สุขภาพไม่ดี ต้องการใ้แรงงานของเด็กต่างบ้าน
3. ความจำเป็นที่คว้งใ้แรงงานของเด็กเพื่อการเลี้ยงชีพ
4. ทัศนคติที่ไม่ดีของผู้ปกครองต่อการศึกษา
5. สาเหตุจากการจัดการศึกษา
  - 5.1 หลักสูตร
  - 5.2 วิธีการสอนที่ไม่ดี
  - 5.3 วิธีการวัดผลที่ไม่ได้

4. พัฒนาคติที่ไม่ดีของครูปกครองต่อการศึกษา
5. สาเหตุจากการจัดการศึกษา
  - 5.1 หลักสูตร
  - 5.2 วิธีการสอนที่ไม่ดี
  - 5.3 วิธีการวัดผลที่ไม่ดี
  - 5.4 การปฏิบัติงานที่โรงเรียน และกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเด็ก
  - 5.5 ขาดภูมิ
  - 5.6 การบริหาร และการนิเทศที่ไม่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน

ในปี พ.ศ. 2507 กองวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งคณะกรรมการขึ้น ทำการวิจัยการมัธยมศึกษา และวิเคราะห์การสอบตกของนักเรียนทุกระดับ ปรากฏว่า

1. เด็กตกชั้นโดยไม่เรียนต่อมากที่สุด เมื่อจบชั้นประถมปีที่ 4 และ ม.ศ. 3
2. เด็กที่ตกชั้นโดยไม่เรียนต่อนี้มีจำนวนสูงสุด และคิดเป็นร้อยละสูงสุดในระดับ เนื้อชั้นประถมปีที่ 4 ปรากฏว่าเด็กในระดับนี้ไม่เรียนต่อประมาณ 80% ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และเด็กเหล่านี้จะต้องออกไปประกอบอาชีพในระบบเศรษฐกิจต่อไป
3. เด็กที่สำเร็จ ม.ศ. 3 แล้ว ประมาณครึ่งหนึ่งได้เรียนต่อในระดับ ม.ศ. 4 ส่วน อีกครึ่งหนึ่งนั้นต้องออกจากโรงเรียนไป เด็กเหล่านี้มีอายุประมาณ 15-16 ปี ซึ่งก็ได้พอที่จะออกไปประกอบอาชีพได้ แต่ที่ปรากฏว่าเด็กเป็นจำนวนมากยังอยากเรียนต่อในสายสามัญ แทนที่จะเรียนวิชาชีพสาขาใดสาขาหนึ่ง

4. อัตราการตกชั้นของเด็กในชั้นมัธยมศึกษา ปรากฏว่าสูงมาก ดังจะเห็นได้ว่าเด็กที่เข้าเรียน ม.ศ. 1 ประมาณ 5 คน จะเรียนจบชั้น ม.ศ. 5 หรือ 6 ได้เพียง 1 คน เท่านั้น⁴²

---

⁴² แสตนเลย์ พี. วรอนสกี และ ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ "การมัธยมศึกษา การวางแผนกำลังคน และการศึกษาในประเทศไทย", การศึกษาในประเทศไทย (พระนคร : กระทรวงศึกษาธิการ, โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2509) หน้า 11.

พ.ศ. 2511 แผนกวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁴³ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของนิสิตที่เข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษารุ่น 2498-2504 ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (The Relationship of the University Input and Output Concerning Student Enrollment and Graduation in Thailand (1955 - 1961) ปรากฏว่าค่า Efficiency Ratio ในมหาวิทยาลัยของชาวไทยในรุ่น 2498-2504 เท่ากับ 0.90 Efficiency Ratio ประจำปีจะแตกต่างกันระหว่าง 0.61-0.64 ส่วน Wastage Ratio เท่ากับ 0.24 Wastage Ratio ประจำปีจะต่างกัน 0.22-0.28 และเสียค่าใช้จ่ายไปประมาณ $45 \frac{1}{2}$ ล้านบาท สรุปได้ว่า การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของไทยรุ่น 2498 - 2504 นั้น มีประสิทธิภาพตามที่คาดหวังไว้ ถ้าจะมีความสูญเสียไปบ้าง ก็เกิดจากการออกก่อนสำเร็จการศึกษา (Dropout) ไม่ใช่การตกชั้น ค่าใช้จ่ายแต่ละปีระหว่าง 5 ปีนี้ มีท่าทีว่าจะเพิ่มขึ้น

จากรายงานการวิจัยการศึกษาของประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ทุกประเทศต่างก็ประสบปัญหาการศึกษาเกี่ยวกับความสูญเสียอันเนื่องมาจากการสอบตกซ้ำชั้น และการออกก่อนสำเร็จการศึกษา ในทุกระดับการศึกษา แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยเกี่ยวกับความสูญเสียในระดับประถมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ยังมีการวิจัยเป็นส่วนน้อยสำหรับในระดับปวช.ศร.ยังไม่ปรากฏเลย.

---

⁴³ Department of Educational Research, Faculty of Education, Chulalongkorn University, The Relationship of the University Input and Output Concerning Student Enrollment and Graduation in Thailand 1955 - 1961. A research Report (UW 1968) (Bangkok: 1968)